

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
Smjer: Sociologija

Master teza

**TEMA: SOCIOLOŠKO-KULTUROLOŠKA ULOGA I ZNAČAJ SPORTA U
RAZVOJU SARAJEVA**

STUDENT:
Amina Polimac

MENTOR:
Prof.dr. Dželal Ibraković

Sarajevo, 2013. godina

SADRŽAJ:

I Uvod i metodološki pristup.....	4
1.1. Teorijski pristup istraživanja.....	8
1.2. Operacionalizacija pojmova.....	8
1.3. Definiranje problema istraživanja.....	12
1.4. Određenje predmeta istraživanja.....	12
1.5. Ciljevi istraživanja.....	13
1.6. Sistem hipoteza.....	13
1.6.1. Generalna hipoteza.....	13
1.6.2. Posebne – pojedinačne hipoteze.....	14
1.7. Indikatori.....	15
1.8. Način istraživanja.....	15
1.9. Opće-naučne metode.....	15
1.10. Metode pribavljanja podataka.....	15
1.11. Vremensko (i prostorno) određenje istraživanja.....	15
II Sport kao društveni fenomen i historijski razvoj sporta u Sarajevu i Bosni i Hercegovini.....	16
2.1. Sport kao društveni fenomen.....	16
2.1.1. Društvo i sport	17
2.1.2. Odnos između društva i sporta	18
2.1.3. Društvena struktura sporta	20
2.2. Historijski razvoj sporta u Sarajevu i BiH.....	22

III Sportska društva u Sarajevu i razvoj masovnih i popularnih sportova.....	29
3.1. Sportska društva u Sarajevu.....	29
3.1.1. Sportsko društvo Željezničar.....	30
3.1.2. Univerzitetsko sportsko društvo Bosna.....	30
3.2. Razvoj masovnih i popularnih sportova.....	33
3.2.1. Historijski razvoj fudbala.....	33
3.2.1.1. Fudbalaski klub Sarajevo.....	35
3.2.1.2. Fudbalaki klub Željezničar.....	38
3.2.2. Košarka u BiH i Sarajevu	40
3.2.2.1. Košarkaški klub Bosna.....	40
3.2.3. Sjedeća odbojka	43
3.2.4. Klizačko koturaljski klub Bosna Sarajevo.....	45
3.3. Planinarska društva	48
3.3.1. Planinarsko društvo Bjelašnica	48
3.3.2. Planinarsko društvo Željezničar.....	53
IV Zimske Olimpijske igre u Sarajevu 1984. godine	56
4.1. Pripreme za Olimpijadu.....	57
4.2. Maskota	59
4.3. Otvaranje ZOI '84.....	60
4.4. Zatvaranje ZOI '84.....	61
4.5. Znak ZOI-a.....	62
V Aktuelni trenutak sporta u Sarajevu i BiH na početku XXI stoljeća.....	63
VI Rezultati ankete i zaključak.....	65
Literatura	74
Prilog – Anketa	78

I Uvod i metodološki pristup

Ako se analizira mjesto i uloga pojedinca u društvu kroz historijski razvoj neminovno se nameće osnovni zaključak da bilo kakva izdvojena djelatnost iz društvenog konteksta ne može da se posmatra posebno od uticaja načina življenja, dostignutog stepena razvoja načina proizvodnje, te kulturnih i političkih vrijednosti koje se pridaju razvoju zdrave ličnosti. Naravno, neminovno je da se posmatraju i individualne sklonosti kao i načini socijalizacije i akulturacije svake individue pojedinačno, ali opet i društvenog konteksta u kojima se ta individualnost, kao zbir potencijalnih mogućnosti ličnosti, ispoljava. Bavljenje sportom nesumnjivo je da spada u nadgradnju društva ako se posmatra kao izdvojeni segment koji ima svoja specifična obilježja. Ono što je sasvim izvjesno jeste da su oblici tjelesnih vježbi u kojima se ponavljaju pokreti, trenira izdržljivost i razvija fizička snaga i ukupno stanje psiho- fizičkog zdravlja (a čega sve ima u određivanju poimanja sporta i fizičke kulture) bili prisutni od najranijih tragova čovjeka na planeti Zemlji. Tako je već na prvim crtežima u pećinama, koji datiraju i preko 30.000 godina starosti, vidljivi prizori lova kao naučene vještine. Michael P. Lombardo ističe da se tu mogu naći počeci razvoja sporta koji je započeo kao način za osposobljavanje ljudi da razviju vještine potrebne u primitivnom lovu i ratovanju. (Lombardo, 2012:1-28)

Ovaj isti autor tvrdi da je u tom natjecateljskom (sportskom) duhu važno bilo i pripremanje za ratovanje protiv drugih zajednica, odnosno u ogledanjima takmičenja u snazi i vještinama (kao što je lov) i preventivno djelovanje da do sukoba ne dođe. To je bio i značajan faktor koji je omogućavao da pobjednici imaju visok status u plemenu, mogućnost izbora partnerice i time jačanje reproduktivnih mogućnosti, a to je u kulturološkom smislu više važno za procjenu potencijalnih saveznika i rivala. Odnos između lova i sporta uključuje jurnjavu, udaranje ciljeva sa strijelama ili nekim drugim oružjem, vještine u savladavanju terena, izdržljivost u različitim vremenskim uvjetima, koordinaciju pokreta, a budući da primitivni oblici ratovanja koriste slične vještine, neki su tvrdili da je obuka za rat izvor svih sportova. S druge strane, posmatrajući ponašanja primata sisara, može se reći da je još jedan segmenat izvor sporta, a to je igra. I dok se kod većine drugih sisara igra završava u fazi mladunčeta, dotle se kod čovjeka elementi igre, a to znači i natjecanja nastavljaju i kasnije, a takođe i neprekinuto zanimanje za igru. U sociologiji postoji čitav opus koji tretira pitanje igre, a ovdje samo da naglasimo najpoznatiji teoretičar

J. Huizinga naglašava da dokazivanje veze igre i kulture ne uključuje sve postojeće oblike igre, već samo one društvenog tipa. (Huizinga, 1992:49-51)

Nema nikakve sumnje da je već u toj fazi razvoja ispoljena i određena vrsta natjecanja, odnosno takmičarskog duha koji je značio i poboljšanje vlastitog položaja u plemenu, što su pokazale i kasnije etnografske studije provedene u kulturnoj i socijalnoj antropologiji u raznim plemenima Afrike, Azije, Južne i Sjeverne Amerike, te Australije. Upravo ova dimenzija sporta daje mu karakter univerzalnosti za cijelu ljudsku zajednicu i otuda je i vrlo inspirativna za analizu u svakoj konkretnoj sredini, pa time i ovoj koja je predmet ovog magistarskog projekta. Sport se pojavljuje kao značajan segment koji ima sociološko-kulturološki značaj u razvoju svakog naseljenog mjesta kroz historiju, pa time i područja Sarajeva. Cilj i fokus istraživanja bio je na sportu u glavnom gradu BiH, u Sarajevu. Kako naglašava makedonski teoretičar Kiril Temkov: „Sport nije nova pojava u čovječanstvu, ali je postao vrlo važan fenomen, čak svojevrsna bit suvremenog ponašanja osobe i ljudskih kolektivnih relacija. Nijedan širi fenomen ne može izmaći ljudskoj pažnji, ili filozofskome ispitivanju, a posebice oni koji su kao sport opće blago i potreba čovječanstva.“ (Temkov, 2009:439 i 440)

Taj nivo posmatranja sporta i kao potrebe i kao estetskog i etičkog oplemenjivanja, prema ovom autoru, ima dva važna aspekta (pored raznih njegovih fizičkih, psihičkih, socijalnih, ekonomskih, političkih i brojnih drugih elemenata). Jedan aspekt je bioetičkih karakteristika, a drugi je povezan sa kulturnim karakteristikama sporta. Za ovu temu magistarskog rada je upravo važna ova druga karakteristika, mada je sigurno da zajedno sa ovom prvom (bioetikom) čini cjelinu zbog koje sport postaje jedna od najvažnijih ljudskih djelatnosti.

Ova bioetička se odnosi na proširene forme zdravstvene strane sporta. U svakom slučaju, trčanje i vježbanje tijela, plivanje, kolektivno igranje loptom u raznim sportovima, skijanje, kao i druge brojne vrste sporta, djeluju korisno za cjelinu tjelesnog i duševnog razvoja ličnosti.

Druga karakteristika sporta tiče se kulture, kao svojevrsnog ljudskog obila djelovanja povezana je sa razumijevanjem sporta kao manifestacije duha, ljudskih razumijevanja, plana i strategijskog pristupa, želja, velikih nadanja. Zbog toga sport nije sirovi izraz snage, već uvijek sublimacija, oblikovani pokret, s jasnim ciljem i uspostavljenim pravilima, s moralnim obzorjem, koji se očituju u svakoj sportskoj igri i meču. Sport jest i svojevrsna kulturna i socijalna antropologija, gdje se propituju i unaprijeđuju ljudske snage i mogućnosti u njihovom razmahu i svojevrsna su oda radosti i zadovoljstva kako učesnika tako i onih koji prate sportska

dogođanja. Kultura sporta je jedna od najznačajnijih ljudskih tvorevina oko koje se okupljaju nekada hiljade, pa i milijarde ljudi koji prate sportska dostignuća na velikim samitima sporta. Vrh toga su Olimpijske igre, najpopularniji i najveći sportski spektakl današnjice, kojim se povezuju dobre pojave ljudskog stvaralaštva iz prošlosti sa savremenim ljudskim nastojanjima Rodonačelnik olimpizma, Pierre de Coubertin, imao je u vidu mnogobrojne pedagoške i etičke ciljeve i zadaće razvoja ne samo sportskog dostignuća nego duha olimpizma koji govori da je mogući jedan drugačiji svijet objedinjen oko simbolike povezanih pet olimpijskih krugova. U okviru sporta se kao obavezna norma pravila, ali i etičkog kodeksa razvija ideja poštenog takmičenja (fair play) kao jedna od najistaknutijih sportskih vrednota i moralnih normi. Ovaj značajni dio etičkog kodeksa, ne samo sporta, nego i cjelokupnih ljudskih odnosa, samo je jedan od čvrstih i važnih elemenata ljudskog duha koji su se razvili kroz sport i njegovim uticajem dalje proširili u druge sfere ljudskog postojanja. To naglašava i K. Temkov pozivajući se na principe kulture sporta: „Takvi postojani principi su i ideja stalnih natjecanja kao dijela važne (sve) ljudske komunikacije; simpatije i suradnja svih sportaša i njihovo prijateljstvo; pomoć koju razvijeniji daju manje razvijenijima i mlađima u sportskom razvoju; ideali dobrog fizičkog izgleda, sportskog lika, sportskih uspjeha i zvijezda, kao dijela životnih transpozicija skoro svake ličnosti itd. Kultura izgrađena sportom postala je opći civilizacijski standard današnjice. Riječ je o navici stalnoga tjelovježbanja, koje je izuzetno važno za suvremenog čovjeka u svim razdobljima njegova života. Isto tako, izraz kulture stvoren sportom je izbjegavanje negativnih stimulativnih sredstava koji uništavaju i ljepotu igre i zdravlje sportaša (doping se javlja u sportu, ali on je stran sportskoj biti i zbilji).“ (Temkov, Kiril,2009:441) Upravo imajući u vidu ove globalne i univerzalne vrijednosti sporta, a posebno i činjenicu da su Sarajevo i cijela Bosna i Hercegovina svjedočili o toj jednoj radosnoj kulturi sporta koja građane Bosne i Hercegovine ispunjava ponosom i nakon više decenija od održavanja Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine, ova tema se čini veoma inspirativnom i podsticajnom. Takođe se pokazuje jasna i naučna i društvena opravdanost bavljenja ovom temom.

Kao i na drugim lokacijama i u Bosni i Hercegovini, ali i Evropi i svijetu u cjelini, može se reći da se i u Sarajevu razvijao svaki segment sporta u jednoj simbiozi i međusobnom preplitanju sa društveno- historijskim okolnostima. Od prvih tragova čovjeka iz neolitskog vremena (Butmir), pa preko razvoja prvih većih naselja kod Ilidže, sport je imao ulogu razvoja vještina za život i adaptaciju stanovnika tih naselja. Kao dokaz o uporedom razvoju jesu stećci na kojima se nalaze

motivi iz svakodnevnog života, gdje se ističu i prizori viteških borbi, a koji oslikavaju duh sportskog života tadašnjeg vremena. Zajedno sa razvojem grada osnivaju se sportska i planinarska društava, a obzirom na geografski položaj grada se planinarski domovi i mjesta za okupljanje i bavljenje fizičkom rekreacijom, ali i još više izgradnje kulture sporta. Prekretnicu u razvitku grada Sarajeva, koja daje poseban značaj sociološko-kulturološkoj ulozi sporta, jeste dan kada je Sarajevo dobilo priliku da 1984. godine organizuje Zimske Olimpijske igre. Za relativno kratko vrijeme izgrađene su staze, dvorane, domovi i drugi objekti koji su bili neophodni kako za održavanje najvećeg svjetskog susreta sportista i brojnih gostiju od kojih su neki tada prvi put čuli i za Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu. Nakon što su dani Olimpijade u Sarajevu prošli, dugo se pričalo i pisalo o ovim Zimskim Olimpijskim igrama kao najbolje organiziranim u historiji Olimpijade. Do rata 1992. godine, košarkaški klub „Bosna“, fudbalski klubovi „Sarajevo“ i „Željezničar“, klizačko-koturaljski klub „Sarajevo“ i ekipa u sjedećoj odbojci su napredovali i ostvarivali zavidne sportske rezultate kako na domaćoj tako i na međunarodnoj sceni, što je doprinijelo i razvoju grada. Agresija na Bosnu i Hercegovinu je zaustavila taj razvoj, ali u najtežim uslovima odbrane zemlje su se obnavljalo djelovanje sportskih ekipa, pri čemu su odmah nakon završetka rata pomogli i brojni prijatelji iz cijelog svijeta uključujući i njihov angažman da se u uvjetima potpune blokade Bosne i Hercegovine čuje glas o herojskoj odbrani olimpijskog grada Sarajeva. Taj proces obnove rada sportskih društava teče nakon rata sa dosta problema, ali primjeri fudbalske, košarkaške, rukometne, a posebno reprezentacije u sjedećoj odbojci, te džudo, karate i borilački sportovi, pokazuju da Bosna i Hercegovina raspolaže sa veoma talentovanim sportistima koji i za boje svoje reprezentacije, ali i igrajući i trenirajući u velikim svjetskim klubovima predstavljaju diplomate svoje zemlje i šire taj univerzalni duh po čemu se kultura sporta i prepoznaje. I inicijative da se nakon jedne neuspješne poslije ratne kandidature grad Sarajevo ipak kandidira ponovno za Zimske olimpijske igre doprinose da se neki recidivi prošlosti prevazilaze, a da se na projektima koji mogu da okupe sve ljude u Bosni i Hercegovini razvija ideja humanosti, prijateljstva, pomirenja i trajnog mira.

1.1. Teorijski pristup istraživanja

Istraživanja na temu sociološko-kulturološke uloge i značaja sporta inače u Bosni i Hercegovini, pa time i u razvoju Sarajeva, nisu bila prisutna u obimu koji bi osiguravao adekvatnu teorijsku podlogu na koju bi se moglo da nastavi u ovom istraživanju. Građa o sportu na području cijele Bosne i Hercegovine i šireg prostora bivše zajedničke države SFRJ, bila je ideološki obojena, ali imajući u vidu značaj kojeg je socijalistički sistem pridavao svim oblicima odgoja i usmjeravanja najšireg dijela građanstva, a posebno mladih, to ona i nije bila zanemariva. Doduše, više je bila na razini sportskih i pedagoških saveza, te raznih drugih asocijacija, poput samoupravnih interesnih zajednica, budžetskih komisija i raznih komisija pri SSRN, SSO, ali i naravno SKJ. Posebna pažnja je posvećivana i segmentima kojih u moderno vrijeme više i nema, a to su razni oblici rekreacija, te radničke sportske igre, studentske igre kao mjesta okupljanja i ideološkog rada. Istovremeno drugi aspekti poput masovne fizičke kulture bili su značajno prisutni što je rezultiralo i visokim nivoom i dobrim rezultatima i u vrhunskom sportu (Košarkaši KK Bosna Sarajevo su osvojili i titulu prvaka Evrope), a posebno uspješnoj organizaciji Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu. U ovom istraživanju se vodilo računa i o tim dostignućima, ali i teorijskoj elaboraciji ove problematike u široj regiji, te evropskim i svjetskim iskustvima.

1.2. Operacionalizacija pojmova

„FIZIČKA KULTURA je dio kulturnih vrijednosti zasnovanih na motornim aktivnostima koje služe usavršavanju i potvrđivanju pojedinca.“ (Koković,2000:26) Fizička kultura predstavlja integralni dio opšte kulture i obuhvata sve tekovine i sva sredstva, kako materijalna tako i duhovna, koje društvo preuzima u cilju razvitka i usavršavanja ljudskog organizma, održavanje njegovog zdravlja i razvitka stvaralačkih sposobnosti putem fizičkih vježbi. U objašnjavanju i izučavanju funkcija teorije fizičke kulture postoje različiti pristupi koji su posljedica različitih gledanja na pojam i suštinu teorije sporta. „Pri tome se ispoljavaju dvije krajnosti: prva, prenaglašava kompenzatorne funkcije teorije fizičke kulture i ističe fizičku kulturu kao značajno područje zabave i razonode, drugo, naglašava utilitarne vrijednosti teorije fizičke kulture.“ (Kozarčanin ,2005:33)

U cilju cjelovitijeg sagledavanja socijalnih funkcija teorije fizičke kulture prezentirati ćemo neka gledanja na njih. „Francuski sociolog Dimazedier (1963) ističe tri funkcije slobodnog vremena: reproduktivnu, rekreativnu i obrazovnu ili funkciju razvoja ličnosti.“ (Alić-Partić, 2005:64)

Reproduktivna funkcija uslovljena je potrebom da se čovjek odmori, da obnovi, reprodukuje svoje tjelesne i duhovne snage. Rekreativna funkcija vezana je sa zahtjevom da se otklone uticaji monotonije u toku rada, da se čovjek zabavi, oslobodi dosade i monotonije karakteristične za savremene uslove rada. Obrazovna funkcija usmjeravana je na razvoj ličnosti, razvoj stvaralačkih potencijala, šire i slobodnije društveno učestvovanje.

Socioemocionalna funkcija proizilazi iz potrebe čovjeka za očuvanje svoje socijalno-psihičke stabilnosti. U tom smislu u sportu su prisutna tri mehanizma i to:

- kontrola nad naprežanjima i konfliktima;
- formiranje situacija koje izazivaju osjećaj društvenosti, drugarstva, prijateljstva;
- postojanje sporta kao rituala, kao simbola očuvanja kulturnog i socijalnog naslijeđa.

„IGRA je slobodno izabrana, voljna ljudska aktivnost, motivisana zadovoljstvom učestvovanja i samopotvrđivanja u njoj, svojstvena čovjeku na svim nivoima njegovog filogenetskog i ontogenetskog razvoja.“ (Berković, 1986:19)

KULTURA predstavlja cjelokupnost materijalnih i društvenih vrijednosti koje je čovječanstvo proizvelo u procesu društveno historijske prakse, a obuhvata sve ljudske aktivnosti pomoću kojih se mijenja postojeće prirodno, društveno i socijalno stanje. „Mnogi ljudi danas koriste shvatanje "kulture" koje se razvilo u Evropi tokom 18. i ranog 19. stoljeća. To shvatanje kulture odražavalo je nejednakost unutar evropskih društava i među evropskim silama i njihovim kolonijama širom svijeta.“¹ U smislu ovog rada kultura se shvata kao u poimanju britanskog antropologa E. Tylora: Kultura je složena cjelina koja uključuje znanje, uvjerenja, umjetnost, zakon, vjerovanja, običaj i svaku drugu sposobnost i navike koje stječe čovjek kao član društvene zajednice. (Haviland,2004:34) Obzirom da je jedan od glavnih zadataka kulture učenje i odgoj mladih

¹ INTERNET IZVOR - <http://bs.wikipedia.org/wiki/Kultura> (posjeta 08.02. 2012. godine)

osoba i prenošenje znanja i vještina to, obzirom da se sport uči kroz vježbanje, učenje i odgoj može govoriti i kulturi sporta, tjelesnoj kulturi, fizičkom vaspitanju, tjelesni odgoj itd.

SPORT predstavlja aktivnost koja se karakteriše raznovrsnošću doživljaja zasnovanih na takmičenju i sportskoj borbi, koje je čovjek razvio sa željom da bude bolji, zdraviji i sposobniji, neprekidno težeći da prevaziđe postignute rezultate. Pojam „sport“ i kod nas i u svijetu različito se tumači. Najvažniji index stepena razvoja sportske kulture, dostignuća u sportskoj kulturi, jeste dostignuti nivo zdravlja, svestrani razvitak psihomotornih osobina, sportski kvalitet i prodor sredstava sportske kulture u svakodnevni život ljudi svih struktura-cjelokupnog stanovništva. A za sve to veoma su važni indexi sistema sportskog odgoja, kao: naučne institucije i ustanove, za sportsku kulturu; stručni i naučni kadrovi; objekti za sportsku kulturu; inventar i ostala tehnička sredstva; organizacija sportskog odgoja u zemlji u svim njenim vidovima i stranama; kvalitet u sportovima; sposobnost za svenarodnu odbranu; zdravstveno stanje naroda; kvalitet u svim proizvodnim i ostalim radnim djelatnostima; mortalitet. Sport je dio kulture, poseban oblik kulture i predstavlja zbir sveukupnih društvenih dostignuća u formiranju i korištenju specijalnih sredstava u cilju unaprijeđenja zdravlja i razvoja ljudskih sposobnosti i osobina koje su u skladu sa potrebama društvene zajednice i interesima savremenog čovjeka.

Sport, kao poseban oblik ljudske aktivnosti, je u toku svoga istorijskog razvoja često oslikavao ekonomsku, socijalnu, pa i političku dimenziju društva. U savremenom dobu sport je zauzeo veoma značajno mjesto kao planetarni fenomen. Sport, kao specifičan oblik ljudske aktivnosti ima veliki značaj u životu svakog pojedinca i kao takav svakako je jedan od najrasprostranjenijih oblika tjelesne aktivnosti. Veliki broj autora je pokušao da definiše pojam sporta. Pod pojmom sporta u Enciklopediji fizičke kulture „i u svijetu i u nas razumijevaju se fizičke aktivnosti (vježbanja) prijatnog, dinamičkog i izrazito agonističkog karaktera“. Pjer de Kuberten je definirao sport na sledeći način: „Sport je dobrovoljni i uobičajeni kult intenzivnog mišićnog vežbanja, zasnovan na želji za napretkom koji može da ide do rizika.“²

„SPORTSKA REKREACIJA je organizaciono i materijalno-kadrovski specifično područje fizičke kulture usmjereno na optimalizaciju psihosomatskog statusa kroz bogatstvo raznovrsnih sportsko-rekreativnih aktivnosti.“ (Smajić, Turković,2001:3)

² Pogledati šire Šiljak, Violeta (2007), Istorija sporta, Beograd : Novi Sad: Fakultet za menadžment u sportu Univerziteta "Braća Karić", a citat iz Enciklopedija fizičke kulture, (1975): II tom od P-Ž, Zagreb: JLZ

U antropološkom smislu odnosi se na čovjeka i značenje se povezuje s regeneracijom, kvalitetnim odmorom, rekuperacijom, revitalizacijom. Dakako, misli se na sve ljudske sposobnosti, tjelesne i mentalne. Prema tome, rekreacija predstavlja svaku aktivnost izvan profesionalnog rada koju pojedinac izabire za osobne potrebe u cilju odmora, relaksacije, razonode i zabave. Sadržaji rekreacije trebaju nadoknaditi one potrebe koje nam u dnevnim obvezama nedostaju, pa se način života reflektira na slobodno vrijeme i vrstu sadržaja koje odabiremo unutar njega. Koliko je to značajno govore brojni znanstvenici koji ističu važnost načina provođenja slobodnog vremena, koje se reflektira i na efikasnost i zadovoljstvo na radnom mjestu, ali i na sve bitne sastavnice života, obitelj, prijatelje i dr.

Rekreacija u tome ima važnu ulogu, kroz raznovrsne sadržaje iz područja kulture, tehnike, umjetnosti, agrokulture, sporta, sakupljačkih i volonterskih aktivnosti. Naravno, svugdje je prefiks rekreacijski (sport, umjetnost i sl.), što primarno znači ne bavim se time zbog zarade nego zbog osobne potrebe i zdravlja. Zadovoljenje različitih potreba čini čovjeka cjelovitim, pomaže mu da funkcionira harmonično, što se pozitivno odražava na zdravlje. „Sportska rekreacija koristi sport i tjelesnu aktivnost u svrhu zadovoljavanja potrebe za kretanjem i tjelesnom aktivnošću. Pritom se služi znanstvenim spoznajama (kineziologija, znanost o kretanju) u svrhu dijagnostike (stanja organizma), prognostike (postavljanja ciljeva vježbanja), programiranja vrste i opsega opterećenja aktivnosti, metoda i kontrole programa.“ (Šoš,2004:58)

„TJELESNI ODGOJ je pedagoški proces u kojem se planski i organizovano primjenjuju tjelesne vježbe i ostala sredstva i metode radi svestranog pripremanja mladih u skladu sa opštim odgojnim ciljem.“ (*Enciklopedija leksikografskog zavoda*,1969:41)

Odgoj je sistematsko i plansko vođenje, upravo rukovođenje djeteta, a i odraslog, s težnjom da razvije, što više njegove dobre i uguši njegove hrđave osobine. Tjelesni odgoj, kao integralni dio odgoja, je planska, svrsishodna , sistematska, trajna i organizovana pedagoška aktivnost participiranja u formiranju sretnog čovjeka, humaniste i realiste; slobodne, svestrano razvijene kulturne i samostalne ličnosti, koja će biti u funkciji formiranja bogatog i humanog društva ravnopravnih i prijateljskih međuljudskih odnosa, a posebno u konkretnoj aktivnosti koje obuhvata: podsticanje harmoničnog razvitka oblika i funkcija tijela, učvršćenje zdravlja, optimalan razvoj i usavršavanje osnovnih psihofizičkih kvaliteta (snage, brzine, izdržljivosti,

spretnosti, okretnosti i gipkosti), obrazovanje svestrane motorne umiješanosti, znanja i navika; razvijanje čvrste i stabilne idejnosti; odgoj svih pozitivnih osobina volje i karaktera, a sve skupa , u skladu sa potrebama društvene zajednice i interesima savremenog čovjeka.

1.3. Definiranje problema istraživanja

Odnos između društva i sporta je bio različit, varijabilan i veoma složen. Sport, njegov društveni status i njegov položaj zavisao je od općeg ekonomskog stanja, kao i od konkretnih ekonomskih sistema i njihovih mehanizama, od političke uloge, od pravnog sistema i od ideoloških razumevanja i kulturnog ambijenata. Sa druge strane, od raznih faktora u samom sportu zavisi odnos njegovog ostvarivanja i njegova uloga u društvu, i ono što on daje društvu kao svoj doprinos za njegov razvoj.

Globalno gledano, mogu se videti nekoliko načina, nivoa i formi odnosa između društva i njegove dominantne kulture i sporta kao dijela društva i dijela kulture. U našem predmetu istraživanja pored odnosa društva (Bosne i Hercegovine, odnosno Sarajeva) prema sportu pokušali smo istraživati i odnos sporta prema društvu. Kao drugo, to su odnosi, relacije pojedinih oblasti fizičke kulture, sporta i rekreacije sa određenim sferama u društvu i konkretnim uticajima na njih. Kao predmet istraživanja su se pojavili i organizacijski i institucionalni oblici ispoljavanja sporta i rekreacije, te kroz anketiranje određivanje i stava pojedinca prema razvoju sporta u Sarajevu.

1.4. Određenje predmeta istraživanja

Predmet istraživanja je analiza iskustva odnosa između društva i sporta, a koja se i na primjeru Sarajeva manifestira kroz četiri osnovne karakteristike:

- Prilagodljivost odnosa
- Reciprocitet odnosa
- Složenost, i
- Varijabilnost odnosa.

1. 5. Ciljevi istraživanja

- Naučni cilj

Multidisciplinarnost i interdisciplinarnost jesu relevantne karakteristike naučnog bavljenja sportom, čiji je cilj konvergiranje i sistematizovanje postojećih saznanjnih rezultata i stručnih i naučnih dostignuća. U tom smislu, konstituisan je, i već se sasvim ustalio, jedan broj naučnih disciplina koje se, svaka na svom području, bave istraživanjima i eksplikacijom odnosnih predmetnih sadržaja. Tako se i na fakultetima za sport univerziteta u BiH, te višim školama za sportske trenere i sportskim akademijama iz pojedinih oblasti izučavaju (pored bazičnih predmeta) i sociologija sporta, psihologija sporta i pedagogija sporta, kineziologija itd. Međutim, i pored evidentnih rezultata koje one postižu, nijedna od ovih nauka zasebno, kao ni sve zajedno, ne mogu svojim predmetom obuhvatiti sve dimenzije sporta. Ovo istraživanje ima za naučni cilj da sistematizira iskustva i projekcije razvoja sporta u Sarajevu.

- Društveni cilj

Ovo istraživanje je deskriptivnog karaktera i njime se namjerava dati što jasnija slika uloge sporta u razvoju lokalne zajednice- urbaniziranog područja koje je uz to administrativni, kulturni, ekonomski, pa samim time i sportski centar Bosne i Hercegovine i jedini grad sa prostora Jugoistične Evrope koji je bio domaćin i organizator Zimskih olimpijskih igara.

1. 6. Sistem hipoteza

1.6.1. Generalna hipoteza

Razvoj sporta u Kantonu Sarajevo je u neposrednoj vezi sa ukupnim razvojem i urbanizacijom grada Sarajeva i njegove uže i šire okoline i predstavlja značajan faktor prezentacije samog grada Sarajeva, pa i države Bosne i Hercegovine.

1.6.2. Posebne – pojedinačne hipoteze

1. Fizički (biološki) i psihološki, pa i etički razvoj kod mlade generacije je u neposrednoj vezi sa kontinuiranim bavljenjem sportom i fizičkim aktivnostima.
2. Sve izraženiji oblici psihičkog stresa zbog savremenog načina života je moguće ublažavati i prevazilaziti sa osmišljenim i programiranim rekreativnim i sportskim aktivnostima u sklopu propagiranja zdravog i održivog razvoja.
3. Sport ostvaruje pozitivan učinak na razvoj osobnosti- djeca koja se od najranijih organiziranih oblika socijalizacije bave nekom sportskom aktivnošću, već u ranijoj životnoj dobi razvijaju radne navike i samodisciplinu.
4. Tjelesni odgoj u školama, a posebno na fakultetima Univerziteta u Sarajevu i privatnim univerzitetima nije prisutan u potrebnoj mjeri zbog nedostatka sportskih dvorana, a to ima direktnog uticaja na izražene pojave deformacija u razvoju mladih kojima je fizički odgoj najčešće i jedini vid fizičke aktivnosti u životu u gradu.
5. Smanjenje finansijskih ulaganja u oblast masovnog sporta i nedostatak sportskih terena te njihova komercijalizacija značajno umanjuju nastavno- odgojne efekte kod mladih i doprinose ukupnom trendu razvoja savremenih bolesti i asocijalnih ponašanja.
6. Nedostatak društvene aktivnosti u planiranju i programiranju, kao i ulaganju društva (od lokalne zajednice do države) u sve oblike sportskih aktivnosti doprinosi razvoju društvenih anomalija, nedostatku korisnog osmišljavanja korištenja slobodnog vremena i nedovoljnom propagiranju zdravog načina života.
7. Opći nedostatak planskog pristupa i u Kantonu Sarajevo doprinosi stagnaciji i nazadovanju rekreativnog bavljenja sportom, sporta kroz školovanje, te vrhunskog sporta čime Kanton Sarajevo postaje sve manje najznačajniji centar afirmacije sporta i sportskih uspjeha, uključujući tu i razvoj reprezentativnih selekcija BiH u raznim sportovima.
8. U situaciji stagnacije sporta u BiH i Sarajevu uspješno se, kroz rad nevladinih organizacija aktiviraju i osnivaju nova planinarska društva, kao značajan oblik rekreacije i afirmacije fizičkih aktivnosti, ali i razvoja ekološke svijesti posebno kod mlade generacije.

1.7. Indikatori

Indikatori su: BNP (bruto nacionalni proizvod) i ulaganja u sport i fizičku kulturu, broj registriranih sportova i sportista, broj selekcija od najmlađeg uzrasta do seniora, broj klubova i njihov uspjeh, broj časova i sadržaj nastave fizičkog odgoja, broj profesionalaca u sportu, broj pedagoga, broj objekata za bavljenje sportom.

1.8. Način istraživanja

Ovo istraživanje je pretežno teorijsko – empirijskog karaktera.

1.9. Opće-naučne metode

Statistička metoda je poslužila za statističku obradu podataka vezanih za broj aktivnosti u sportskim savezima, također su korištene historijska metoda, i metodu analize sadržaja dokumenata.

1.10. Metode pribavljanja podataka

Kvalitativna i kvantitativna analiza sadržaja dokumenata te je poslužila za uvid u dokumentaciju sportskih saveza i klubova. Korištena je tehnika anketa koja je je poslužila za ispitivanje stavova mladih o stanju sporta u Sarajevu.

1.11. Vremensko (i prostorno) određenje istraživanja

Istraživanje se odnosi na period od prvog pominjanja bavljenja sportom u Sarajevu do 2011. godine sa naglaskom na aktuelnu situaciju poslijeratnog razvoja sporta u Sarajevu. Obuhvata Kanton Sarajevo sa naglaskom na grad Sarajevo.

II Sport kao društveni fenomen i historijski razvoj sporta u Sarajevu i Bosni i Hercegovini

2.1 Sport kao društveni fenomen

Predmet interesa različitih profila znanstvenika, kako sociologa, tako i psihologa, medicinara, ekonomista, komunikologa, itd., u savremenom društvu postaje upravo sport. Ako pokušamo napraviti neku podjelu vezanu za sport, a odnosi se na populaciju (aktivni sportaši, rekreativci, gledatelji sportskih događaja, konzumenti putem masovnih medija, treneri, suci, članovi sportskih organizacija, populacija koja drži kako sport zauzima neznatniji dio njihova života kada primjerice prate sportske vijesti, razgovaraju o sportskim temama na poslu ili u obitelji), može se uočiti kako je najmanje onih koji ni na koji način nisu uključeni u to područje. Sport je jedna od temeljnih društvenih institucija, neodvojiv od strukture društva i institucija obitelji, gospodarstva, medija, politike, obrazovanja, religije i sl., kao i sastavni dio svakodnevnog života ljudi širom svijeta. Na takvu pojavu nam ukazuju i događaji poput zimskih i ljetnih olimpijskih igara, svjetskog fudbalskog prvenstva, biciklističke utrke Tour de France, teniskog turnira Wimbledon i sl.. ovakvi događaji zaokupljaju pažnju milijona ljudi neovisno o dobi, spolu, rasi ili socijalnom statusu.

„Sport se smatra možda najvažnijim kulturnim i političkim fenomenom naše epohe, a da mi još uvijek znamo premalo o njegovim socijalnim aspektima. „Sport je dio kulture društva, ljudska tvorevina koja se mijenja paralelno s društvom u cjelini – sportovi poprimaju različite oblike i značenja ovisno o kontekstu promatranja – npr. borilački sportovi poput sumo-hrvanja u Japanu drugačije su organizirani i imaju drugačije značenje nego borilački sportovi poput boksa i hrvanja u Americi ili Evropi. Isto tako, značenje, organizacija i svrha košarke promijenila se od 1891. kada je nastala na YMCA-u u Massachusettsu kao dvoranska aktivnost za muškarce koji nisu htjeli igrati fudbal vani tijekom zime (Coakley,2007:5). Za sport kažemo da je zrcalo modernoga društva. Upravo je iz toga razloga važno kritički promišljati sport i promjene koje se u njemu događaju jer je “znanje o sportu ustvari znanje o društvu” (Elias; Dunning, 1986. U: Bodin; Robene; Heas, 2007.).“ (Perasović, Bartoluci, 2007:106)

„Budući da koncept sporta nije jednoznačan, i da nema jedinstvene definicije, sociolozi se uglavnom slažu da se trebamo pitati koje su aktivnosti i zašto definirane kao sport u određenom društvu. Prema jednoj od njih, sport je institucionalizirana natjecateljska aktivnost jer se temelji na standardiziranim, unaprijed određenim pravilima, a uključuje snažno tjelesno naprezanje ili upotrebu relativno kompleksnih tjelesnih vještina u kojemu je sudjelovanje motivirano kombinacijom osobnoga zadovoljstva i vanjskih nagrada“. (Coakley,2007:56).

2.1.1. Društvo i sport

Povezanost društva i sporta je ogromna. To znači da se sport ne može posmatrati izolovano od društvenog stanja i konteksta. Svako društvo posebno ima izvjesnu društvenu organizaciju proizvodnje, društvenih djelatnosti i društvenih odnosa. Postojeći slojevi i organizacija rada upućuje pojedince u društvu jedne na druge.

„Društvene grupe se uvek javljaju zbog određenih aktivnosti i zadovoljavanja specifičnih potreba. One se najčešće i dijele po funkciji koju ljudi grupno vrše: ekonomske, porodično-srodničke, vaspitno-obrazovne, kulturne, religiozne, političke, rekreacijske, sportske itd.

- Društvo je u tjesnoj vezi sa svim manifestacionim oblicima sporta; jedino se postavlja pitanje funkcionisanja njegovih institucionalnih oblika;
- Društvo obezbjeđuje odgovarajuću podjelu uloga, između ostalih i sportskih; ono priprema mlade ljude da preuzmu neku od tih postojećih uloga;
- Društvo, putem sporta, svojim članovima pruža mogućnost interakcije i posebne vrste komuniciranja;
- Društvo svojim članovima obezbjeđuje određena iskustva, saznanja i vrijednosne orijentacije i na području sporta;
- Postojanje društva pretpostavlja određena normativna pravila o sredstvima i ciljevima, pa i onima u sportu; s obzirom da su za sport karakteristična pravila, on može biti svojevrsni obrazac za afirmisanje društvenih pravila;
- Društvo socijalizuje svoje članove, a sport je značajan agens te socijalizacije;

- Svako društvo formira određene kanale za afektivno izražavanje i pražnjenje agresivnih sklonosti, a sport u tome ima posebno značajnu ulogu.“³
- Svako društvo formira određene kanale za afektivno izražavanje i pražnjenje agresivnih sklonosti, a sport u tome ima posebno značajnu ulogu“.⁴

Sport se smatra marginalnom društvenom aktivnošću i sve se češće preferira, te time dolazi u centar društvenih zbivanja. Istraživači sporta smatraju da on ostaje marginalna aktivnost bar iz dva razloga i to: prvo, manje je važan u odnosu na centralne ('žarišne') djelatnosti kao što su privreda, obrazovanje, nauka itd; drugo, sport ostaje marginalna djelatnost zbog načina na koji se tretira, statusa koji mu se pripisuje od zvaničnih nosilaca društvene moći. Ipak, važno je napomenuti da naučna saznanja i istraživanja sporta, kao relativno autonomnog sistema, nisu moguća ni plodonosna bez istraživanja društvenih, civilizacijskih i kulturnih tokova. Smatra se da sport može biti izvanredno sredstvo i obrazac za objašnjenje društva i kulture iz drugog plana. Zavisno od društva i sporta koji se propagira, postoje različite manifestne i latentne funkcije sporta.

Međutim, sport može imati pozitivne i negativne funkcije, univerzalne ili partikularne, a što ovisi od toga koja je vrsta sporta u pitanju. Društva se razlikuju po određenom načinu života koji utiče na oblikovanje sporta. Takođe je potrebno razlikovati funkcije sporta u sadašnjosti od onih mogućih u nekim budućim društvima i vremenima, što će svakako zavisiti od stepena nezadovoljenih potreba i novih ljudskih potreba, koje će se zadovoljavati putem sporta.

2.1.2. Odnos između društva i sporta

Ovaj odnos u principu je uvijek bio različit, varijabilan i veoma složen. Sport, njegov društveni status i njegov položaj zavisan je od opšteg ekonomskog stanja, kao i od konkretnih ekonomskih sistema i njihovih mehanizma, od političke uloge, od pravnog sistema i od ideoloških razumijevanja i kulturnog ambijenata. Ipak, sa druge strane, u samom sportu od raznih faktora zavisi odnos njegovog ostvarivanja i njegova uloga u društvu, kao i ono što on daje društvu kao svoj doprinos za njegov razvoj.

³ INTERNET IZVOR - http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvo_i_sport.html; posjeta 14.08.2012.g.

⁴ INTERNET IZVOR - http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvo_i_sport.html, posjeta 10.09.2012. godine

Generalno se može vidjeti nekoliko načina, nivoa i formi odnosa između društvenog sistema i sporta kao područja.

- „Kao prvo, to je odnos sporta prema društvu, u kome se može odrediti kakav je to položaj i kakva je to uloga sporta u globalnom društvu, i kakva je u nekim društveno ekonomskim formama i konkretnim ekonomskim i političkim sistemima.
- Kao drugo, to su odnosi, relacije pojedinih oblasti fizičke kulture, sporta i rekreacije sa određenim sferama u društvu (ekonomija, politika, pravo, kultura, informatika i dr.).
- Treće, preko organizacijskih i institucionalnih obilka i način njihovog funkcionisanja, kroz koje se izražava njihov društveni karakter, njihova društvena priroda, sport je inkorporiran kao sistem u postojećem društvenom sistemu“.⁵

U odnosu između društvenog sistema i sporta imaju pored ostalog i četiri osnovne karakteristike, a to su:

- Prilagodljivost,
- Reciprocitet,
- Složenost,
- Varijabilnost.

Karakteristika prilagodljivosti je veoma jaka osobina sporta koja mu daje moć njegovog prilagođivanja u društvu. Reciprocitet je karakteristika koja je između društvenog sistema i sporta u njihovom međusobnom uticaju i zavisnost u odijelnim segmentima sporta sa raznim društvenim sferama. Složenost i varijabilitet u odnosu sporta i društva proizlaze iz same dinamike sporta i promjena koje se dešavaju u samom sportu, kao i promjene koje se dešavaju u društvu. Same promjene uslovljavaju i razlike u položaju i ulozi sporta i njegovih segmenta u okviru određene epohe.

U suštini postoje tri društvena sistema u koji se uklapaju i egzistiraju u sportu. Prvi sistem je sistem koji se upotrebljava kao masovni i on se naziva rekreativni program, drugi sistem je

⁵ INTERNET IZVOR- http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustveni_sistem_i_sport_II.html, posjeta 14.08.2012.g.

sistem u kome se realizuje program vezan za prvi a to je profesionalni sport, dok je treći sistem onaj sistem gdje se njeguju miksani sistemi.

2.1.3. Društena struktura sporta

„Društvenu strukturu sporta čine sljedeći elementi:

- sportski akteri s njihovim potrebama, vrijednostima i normama,
- sportske djelatnosti i sredstva,
- sportski odnosi i grupe,
- sportski mediji,
- sportska ekonomija,
- sportske institucije i
- sportsko stvaralaštvo.“⁶

Osnovni elementi društvene strukture su sportski akteri, a mogu biti neposredni (oni koji učestvuju u igri) i posredni (oni koji igru kreiraju). Sportske vrijednosti i norme se kod različitih sportova razlikuju i predstavljaju osnovni sistem vrijednosti i pravila ponašanja u vršenju sportske aktivnosti. Trošenje psihotjelesne energije radi postizanja nekog cilja i aktivnost pojedinaca i društvenih grupa s ciljem realizacije sportskog događaja naziva se sportska djelatnost. Ona se, s obzirom na karakter, može podijeliti na:

- rekreativna,
- školska,
- takmičarska.

„Ciljevi svake od navedenih delatnosti su različiti. Kod rekreativne djelatnosti to je postizanje određenog pozitivnog efekta za organizam, kod školske, uz to učenje osnovnih postupaka u

⁶ INTERNET IZVOR - http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvena_struktura_sporta.html, posjeta 14.08.2012.g.

smislu o mastring sportskim znanjima, ali i vaspitanje odnosa duha i tela, a kod takmičarske je, uz to, cilj i postizanje boljeg uspjeha od drugih takmičara. Dok je kod takmičarske aktivnosti uvijek prisutna publika, kod ostale dvije to nije obavezno. Sredstva kojima se sportisti služe u "procesu proizvodnje" su mnogobrojna i zavise od sporta. Ona se mogu podijeliti na sredstva kojima se sportisti služe u realizaciji sportske aktivnosti (npr. lopta, koplje, kladivo, klizaljke, skije, karike, i sl.) i na sredstva koja im služe kao osnova za to bavljenje (npr. stadioni, bazeni, arene, more, rieke i sl.)⁷.

Pri sportskoj aktivnosti uvijek su prisutni sportski odnosi i grupe, i to ne samo među neposrednim učesnicima, nego i između njih i publike. One mogu biti različite vrste, kao što su i u društvu opšte (odnosi borbe i konfrontacije, razumijevanja i simpatije, odnosi nejednakosti, odnosi saradnje i sl.). Mogu se zasnivati po principu podjele rada (na različitim društvenim ulogama) i po principu podjele vlasti (na različitim društvenim položajima).

Vrlo značajnu ulogu u sportu imaju sportski mediji jer oni podižu sport na "pijedestal svetosti", ali i formiraju popularne sportiste (idole) pišući o njima, a ne o nekim drugima. Sportska ekonomija proizvodi i prodaje različite sportske proizvode i na taj način popularizuje određene vrste sportova. Sportske institucije su formalizirani sistemi odnosa i pravila ponašanja u sportskoj aktivnosti s ciljem njenog organizovanja (timovi, klubovi i viši oblici organizacije).

Rezultati sportskih takmičenja predstavljaju sportsko stvaralaštvo, koji su zahvaljujući promjenama u mogućnostima, promjenljivi u vremenu i prostoru.

⁷ INTERNET IZVOR - http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvena_struktura_sporta.html, posjeta 14.08.2012.g.

2.2. Historijski razvoj sporta u Sarajevu i Bosni i Hercegovini

Sport u Sarajevu ima dugu tradiciju i posmatrajući ga kroz njegovu historijsku perspektivu može se primjetiti da je oduvijek igrao značajnu ulogu u historiji ovog grada. Ostaci predhistorijskog naselja na području Sarajeva, konkretnije na području današnje Ilidže, još u doba neolita postojala su naselja u kojima su ljudi živjeli. Današnji sportovi poput lova i ribolova, tada su imali praktičnu ulogu u ljudskom životu, ali sudeći prema očuvanim historijskim spomenicima, postojale su i njegove opuštenije varijante i to u smislu uvježbavanja vještine. Iz ovoga proizilazi da je sport u ovom periodu na neki način imao edukativnu ulogu.

Historija sporta vjerojatno se proteže još od postojanja ljudi. Sportovi koji su najmanje dvije i po hiljade godina prisutni su: hurling- sport sličan hokeju na travi, nastao u Irskoj, harpastum – sport sličan ragbiju, nastao u Rimu, cuju – sport sličan fudbalu nastao u Kini, a u Perziji je nastao vaterpol. Postoje predmeti i građevine koji sugeriraju da su se Kinezi bavili sportskim aktivnostima već 2000 godina prije nove ere. Gimnastika je popularan sport u Kini još od davne prošlosti. U starom Egiptu prisutni su brojni sportovi, uključujući i hrvanje, dizanje utega, skok u dalj, plivanje, veslanje, streljaštvo, ribolov i atletiku, kao i razne vrste igre s loptom, koji su bili dobro razvijeni i regulirani već nekoliko hiljada godina. Ostali sportovi nastali u antičkom periodu, a koji se razvijali u prvobitnom periodu nastanka gradova i kod nas, uključuju bacanje koplja, skok u vis i hrvanje.

Prvi dokazi za sport u historiji čovječanstva javljaju se u razdoblju mikenske kulture i to oko 1600-1200 prije nove ere. Tada se zvao sport i tjelesni odgoj. Međutim, u ovim vremenima predmet tjelesnog odgoja bio je prisutan u višim društvenim slojevima. Sport je predstavljao poseban dio događaja, kao što su svadbe, gdje su održavana sportska takmičenja. U vezi s tim natjecanjima, grčka Olympia se razvila kao mjesto obožavanja.

U arhajskom razdoblju, natjecanje koje je orjentisano na sport dobiva prioritet u društvu, a posebno su se isticale utrke u čast bogova.

U helenističkom razdoblju, sport je predstavljao rezultat učenja o zdravom načinu života (dijetetika). To dokazuje da se važnost davala obrazovanju. Tjelesni odgoj je imao važnu ulogu u

obrazovanju. Razvoj sporta, u vidu tjelesne aktivnosti pretendirao je da bude zdravstveno koristan, gdje se takmičarska vježba ne smije zapostaviti i gdje se insistira na natjecateljskom duhu. Početkom rimske kulture (500-200 prije nove ere) obrazovanje je bilo munjevito razvijeno u vojnoj službi, čime se poboljšava fizičku aktivnost jedinica, a koja dolazi u prvi plan. Vojne jedinice, odnosno vojnici, se uče da budu jednostavni i čvrsti, uče se izdržljivosti, itd. Među oblicima tjelovježbe između ostalog je bilo prisutno trčanje i plivanje. Ovakvo shvatanje sporta je postalo važan segment i počeo se primjenjivati kroz razvoj gradova i edukaciju stanovništva, gdje bi za nastanak svakog novog društva tjelesni odgoj i sport dobio važnu ulogu. Rim i kompletan antički period je definitivno ostavio svoj trag na sport i njegovu primjenu u kulturno-sociološkom razvoju sporta u Sarajevu, kao i kompletnoj državi.

Ilirski period jeste i period banovine, a kasnije i Kraljevine Bosne, gdje je u početku svog razvitka Bosna predstavljala važno trgovinsko raskršće važnih trgovinskih puteva, pa tako nastaju gradovi i manja naselja. Upravo se na stećcima, koji se nalaze u neposrednoj blizini Trnova, kao i na svim ostalim stećcima širom Bosne, uočavaju motivi iz svakodnevnog života. Na njima su takođe primjetni prizori koji se tiču viteških borbi. Karakteristika ovog perioda su određene igre koje su se sačuvala u narodu i do dana današnjeg, a možemo ih naći kao sastavni dio kulturno – zabavnih manifestacija, naročito u ruralnim područjima koja se nalaze u blizini Sarajeva. Ovdje je važno pomenuti igre poput: bacanja kamena s ramena (prapočetak modernog sporta bacanja kugle), bacanje koplja, povlačenje užeta i mnogi drugi. Riječ sport nekad je označavala svaku igru i zabavu. Tradicionalni sportovi su nekada bili jedan od glavnih događanja na selima u Bosni i Hercegovini. Pored bacanja kamena s ramena posebno po „dernećima“ uz crkvu ili pored groblja kada je bio blagoslov polja, tu su bile i sportovi i igre poput: potezanja klipa, skok s mjesta u dalj, potezanje konopa, klizanje, loptanje, igra ćuraka, škole, mice, dugmeta, piljaka, ćore babe i bake kao i drugi način zabavljanja, kako što su sjela uz priču, pjesmu i rad. U bogatoj seoskoj tradiciji mnogi stari sportovi su već pomalo i zaboravljeni, ali ponovno ožive na pojedinim društvenim događanjima u područjima koja su naseljena, te motiviraju mlade da ih sačuvaju od zaborava i u njima uživaju.

Dolaskom Osmanske imperije, sama koncepcija igara se nije bitno promijenila. Sport u BiH, pa tako i u Sarajevu kao njenom glavnom gradu, svoju transformaciju i snažan zamah ka modernom, dobija sa dolaskom Austro-ugarske monarhije. Za ovaj period je karakteristično

osnivanje prvih sportskih društava, organiziranih kroz tzv. Sokolska društva. Za ovaj period ističe se i izgradnja prvih sportskih objekata u današnjem smislu te riječi, čiji se tada narodni izraz „igralište“ (mjesto gdje se igra), zadržao i do dana današnjeg, kao imenica kojom se želi označiti mjesto gdje se ljudi opuštaju uživajući u određenom sportu, u vidu učešća ili samo posmatranja. Austrougarskom aneksijom Bosne i Hercegovine započinje i uvođenje savremenih oblika organizirane tjelesne kulture. S doseljnjem Austrijanaca, Čeha, Poljaka, Mađara i drugih raste broj intelektualaca i radnika koji iz svojih razvijenih sredina donose i nove oblike sportskih aktivnosti. U prvom razdoblju doseljenici osnivaju brojna "internacionalna" tjelovježbna (gimnastička) društva, a naglo se razvija konjički sport, biciklizam, planinarstvo i mačevanje. Pored raznih kulturno-umjetničkih društava i prosvjetiteljskih institucija, tjelovježbne organizacije postaju snažno vodstvo nacionalnih težnji, posebno se u tom pogledu ističe sokolski pokret.

Začetnici sportskih društava su uglavnom doseljenici, ali tijekom razvoja prevladava domaće stanovništvo. „Prvo se društvo osniva 1. maja 1896. godine u Mostaru pod nazivom "Prvo hercegovačko koturaško društvo", koje se 1902. godine pretvara u "Hercegovačko gombalaško društvo Sokol". Osnivaju se društva pod nazivom "Hrvatski sokol": u Sarajevu (1900.), Tuzli (1904.), Banja Luci (1906.), Bihaću, Bosanskom Novom i Travniku (1907.) i dr. Pred Prvi svjetski rat postoje 24 društva ujedinjena u dvije sokolske župe. "Tvrtkova sokolska župa" (1909.), sa sjedištem u Sarajevu, pokrivala je čitav teritorij Bosne i Hercegovine do osnivanja "Viševičeve sokolske župe" (1911.), sa sjedištem u Mostaru, koja je pokrivala samo područje Hercegovine.

U programima sokolskih društava, koji su bili veoma bogati, nalazili su se, pored gimnastike, fudbal, biciklizam, koturanje i izletništvo, a sokolska društva su ostvarivala bogatu saradnju sa hrvatskim kulturnim društvima, sa kojima su organizirala i zajedničke priredbe.“⁸ Iako je bio veliki broj sokolskih društava, samo navedena nekoličina društava je poznata i istakla se svojim radom. Pod pojmom sport podrazumjevaju se različite motoričke aktivnosti varijabilnog i dinamičkog karaktera u kojima na specifičan način dolazi do punog izražaja sportaševe

⁸ INTERNET IZVOR - http://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_%C5%A1port_u_Bosni_i_Hercegovini , posjeta 04.02.2012. godine

sposobnosti, osobine i znanja u treningu i natjecanju. Prema definiciji i razini sport može biti vrhunski odnosno selektivni i masovni tj. neselektivni. U području sporta egzistira nekoliko sustava a to su: profesionalni sport, amaterski sport, rekreacijski sport, školski sport i sport osoba sa invaliditetom. Neki od razloga mogu biti rasonoda, razvijanje tijela, poboljšanje sposobnosti, natjecateljski duh itd.

Razvoj modernog sporta je uslovio formiranje međunarodnih sportskih organizacija.

„Počeli su da se formiraju Savezi, koji se mogu smatrati višim stručnim organizacijama od klubova, i to na osnovu zajedničkog interesa o organizovanju takmičenja na višem nivou – nacionalnom i međunarodnom.“ (Šiljak,2007:132)

Na tabeli je dat pregled osnivanja međunarodnih sportskih saveza hronološkim redom:

SPORT	FEDERACIJA	GODINA OSNIVANJA
Gimnastika	Internacionalna gimnastička federacija (FIG)	1881.
Veslanje	Internacionalna federacija veslačkih saveza (FISA)	1892.
Klizanje	Internacionalni klizački savez (ISU)	1892.
Biciklizam	Internacionalni biciklistički savez (USI) Internacionalna amaterska federacija biciklizma (FIAC) ¹⁶⁷	1892. 1965.
Fudbal	Internacionalna federacija fudbalskih saveza (FIFA)	1904.
Automobilizam	Internacionalna federacija automobilskog sporta (FIA)	1904.
Vazduhoplovstvo	Vazduhoplovna internacionalna federacija (FAI)	1905.
Streljaštvo	Internacionalni streljački savez (UIT)	1907.
Jedriličarstvo	Internacionalni savez za regate jedrilica (IURU)	1907.
Hokej na ledu	Internacionalna liga hokeja na ledu (LIHG)	1908.
Laka atletika	Internacionalna amaterska atletska federacija (IAAF)	1912.
Motociklizam	Internacionalna federacija motociklističkih klubova (FIKM) Internacionalna motociklistička federacija (FIM) ¹⁶⁸	1912. 1949.
Tenis	Internacionalna federacija lawn tenisa	1913.

Mačevanje	Internacionalna federacija mačevanja (FIE)	1913.
Rvanje	(ILTF) Internacionalna amaterska federacija rvanja (FILA)	1914.
Teška atletika	Internac. fed. za dizanje tegova i kulturizam (FIHK)	1920.
Boks	Internacionalna asocijacija amaterskog boksa (AIBA)	1920.
Konjički sport	Internacionalna federacija jahanja (FEI)	1921.
Motorni sport na vodi	Internacionalna federacija za jahting, automobil (UIIA)	1922.
Bob sankanje	Internacionalna federacija za bob i tobogan (FIBT)	1923.
Koturaljkanje	Internacionalna federacija za rolšue sport (FIRS)	1924.
Hokej na travi	Internacionalna federacija hokeja na travi (FIHG)	1924.
Kajak i kanu	Internacionalna federacija za kanu sport (IRK) Internacionalna kanu federacija (IKF) ¹⁶⁹	1924. 1946.
Skijanje	Internacionalna federacija za skijanje (FIS)	1924.
Kuglanje	Internacionalna federacija za kuglanje (FIK)	1925.
Stoni tenis	Internacionalna federacija stonog tenisa (ITTF)	1926.
Rukomet	Internacionalna amaterska rukometna federacija (IAGF)	1928.
Streličarstvo	Internacionalni savez za gadanje iz luka (FIKA)	1931.
Alpinizam	Internacionalna unija saveza alpinista (UIAA)	1932.
Košarka	Internacionalna amaterska košarkaška federacija (FIBA)	1932.
Ragbi	Internacionalna amaterska ragbi federacija (FIRA)	1934.
Badminton	Internacionalna federacija za badminton (IBF)	1934.
Odbojka	Internacionalna federacija odbojke (FIVB)	1947.

0

Tabela br. 1. Pregled osnivanja međunarodnih sportskih saveza (Šiljak,2007:133)

Novu transformaciju i konačan iskorak ka modernom sportskom organiziranju, sport dobija poslije 1945. godine. Tada, pored osnivanja većeg broja sportskih društava sa jasno definiranom strukturom kroz sportske klubove, koji su opet organizirani prema odgovarajućoj starosnoj skupini, počelo se sa organiziranim i sistematiziranim pristupom sportu. Pored toga, sport kroz predmet fizičko/tjelesno vaspitanje i obrazovanje, snažno ulazi u sve društvene strukture. Klubovi poput FK „Sarajevo“ ili FK „Željezničar“, koji i danas postoje u Sarajevu, svoje postojanje duguju upravo ovakvom načinu organiziranja. Svoju kuluminaciju sport je doživio za

vrijeme Zimskih Olimpijskih igara 1984. godine, a to predstavlja ujedno i najznančajniju sportsku manifestaciju u historiji grada Sarajeva i sporta inače kako u Sarajevu, tako i kompletnoj Bosni i Hercegovini. Za razvoj sporta i njegovu kulturnu dimenziju može se reći da je socijalizacija djece i omladine koja se sastajala kako bi se družila, našla uporište u sportu, jer se na sportskim igralištima upravo našao veliki broj talenata koji su kasnije osnivali klubove i odlučivali se za profesionalne treninge kako bi bili najbolji u tome što rade. Omladina je kasnije na fakultetima počela da osniva razne klubove i grupacije, koje su sport uvažavale na poseban način i od vlastitih finansija osnivali i učinili uspješnim mnoge klubove. Dobra volja i velika srca mladosti gradova BiH, posebno Sarajeva učinile su da se sport razvije i usavrši do te mjere, da su mnogi sponzori odlučili ulagati u talenat sportaša sa ovih prostora, koji su kasnije igrali i ostali do kraja u velikim svjetskim klubovima. Ni rat nije spriječio omladinu za sportom, pa se nastojalo iznaći način da se odigraju utakmice i ide u inostranstvo kako bi se sport održao. Nakon rata bilo je teško nastaviti ispočetka, ali želja i volja mladih ljudi je preovladala pa se ipak nastavilo tamo gdje se stalo. Sport promiče suradnju, i kao sistem vježbanja i natjecanja, ali i kao osjećaj partnerstva sa svima koji sudjeluju u sportu i s kojima se susrećemo u sportu. Jasna je bioetička korisnost sporta. Druga velika značajka sporta tiče se kulture, kao svojevrsnog ljudskog djela čak i u području ovog, kako izgleda, uglavnom fizičkog fenomena. Sport je u biti prije svega manifestacija duha, ljudskih razumijevanja, vizija, želja, akata. Ni u jednom slučaju sport nije sirovi izraz snage, već uvijek sublimacija, oblikovani pokret, s jasnim ciljem i uspostavljenim pravilima, s moralnim obzorjem, koji se očituju u svakoj sportskoj igri i meču. Sport jeste kultura razvijenog čovjeka u antropološkome smislu, koji razumije sebe te svoje snage usmjerava da se u njihovom razmahu raduje svome dostignuću. Kultura sporta je jedna od najznačajnijih ljudskih tvorbi. Sportske igre imaju i svoje posebne ciljeve, ali su one dio općeg ljudskog razvoja i izražavaju visoki civilizacijski domet ljudskoga roda. U stvari, sport je primarna nužnost u današnjem suvremenom ljudskom životu. Ako nam se ne sviđaju nastupi profesionalaca i pasivnost gledatelja u odnosu na sport i televiziju, te razne finansijske malverzacije, nasilje i doping u sportu, što negira pojam igre i stvaralačku upotrebu slobodnoga vremena – ipak treba ukazati da nemoralne pojave nisu jedina sportska zbilja: izuzetno je važno što su tjelesni odgoj i sport postali dio odgojnog curriculumuma i što gotovo sva djeca u dobrim školama i naprednim društvima sudjeluju u sportskim događanjima. U sportu se ističe svjetska organizacija Sport za sve; Olimpizam je jedna od inspiracija i ugradbenih elemenata Univerzalne/Globalne etike kao

općeg novog svjetskog morala; sport je uspješna odbrana pred opasnostima narkomanije, alkoholizma i drugih ovisnosti, a i ima mnoge druge prednosti.

Bioetika, ekološka etika i etičko obrazovanje, kao možda tri najznačajnije etičke pojave današnjice, ipak jesu dušom izraz svjetske mladosti i pripadaju po vrijednostima i univerzalnim zahtjevima svijetu mladih. Tako mladi donose novi duh u život, njihova kultura počinje dominirati, a njima je najbliži i sport, koji oni podržavaju i ispunjavaju. Za etiku je isto tako značajno da upravo iz sporta dolazi duh meliorizma, to čedo pragmatizma, nade da je moguće sve usavršiti, pa i čovjeka, te da će promjenom ličnosti biti inspirirana i inicirana isto tako i promjena ovog ludog svijeta, koji se ističe mnogim negativnostima. Etički duh razlikovanja dobrog od zla, sloboda igre i pokazivanja svojih mogućnosti, te žar sporta mogu donijeti spas ljudima. Zbog toga se može reći da je sport važna djelatnost, zabava, radost, kultura čovjeka i da ga treba prigrliti, baviti se njime, braniti ga u pravim smjernicama i razvijati ga – uostalom, kao i etiku, koja zajedno sa sportom trči možda najvažniju utrku ove civilizacije. U tome su smislu bioetička i kulturna komponenta velike značajke sporta, koje utječu ne samo na razvoj filozofije sporta kao naučne discipline, nego uopće na novo ljudsko mišljenje, moral i zdravlje.

III Sportska društva u Sarajevu i razvoj masovnih i popularnih sportova

3.1. Sportska društva u Sarajevu

Sportski život grada Sarajeva se uglavnom odvija kroz dva sportska društva i to: Sportsko društvo „Željezničar“ i Sportsko društvo „Bosna“. Oba sportska društva imaju sportske sekcije u više sportskih grana. Među velikim brojem sportskih kolektiva u gradu se ističu fudbalski klubovi „Željezničar“ i „Sarajevo“, rukometni klubovi „Željezničar“ i „Bosna“, muški košarkaški klub „Bosna“, evropski prvak 1979.godine, i ženski rukometni klub „Željezničar“. Aeroklub „Sarajevo“ je osnovan 1946. godine.

„Nešto kasnije osnovani su Omladinsko fiskulturno društvo Sloboda i Radničko-namješteničko fiskulturno društvo Udarnik, koji su se formirali u Radničko fiskulturno društvo metalaca Torpedo, koje je u 1947. nastavilo djelovati pod novim nazivom Sportsko društvo metalaca Sarajevo. Na istim osnovama bila su organizirana i druga sportska društva u gradu. Društveno-sportska aktivnost na fakultetima narastala je upisom novih generacija studenata, među kojima je bilo i onih koji su prije studija bili aktivni sportisti u sportskim društvima u Bosni i Hercegovini ili u republikama iz kojih su došli. Značajni poticaji za tu aktivnost dolazili su iz sportskih društava koja su djelovala u bližem okruženju, tj. u Sarajevu, ali i onih koja su djelovala u drugim univerzitetskim centrima u bivšoj Jugoslaviji: na Univerzitetu u Beogradu, u okviru kojeg je djelovalo Sportsko društvo studenata Crvena zvezda (osnovano 4. marta 1945.); na Sveučilištu u Zagrebu, u okviru kojeg je djelovalo Sportsko društvo studenata Mladost, koje je 1945. pod ovim nazivom nastavilo djelatnost Hrvatskog akademskog športskog kluba - HAŠK (osnovanog 1903.); na Univerzitetu u Ljubljani, u okviru koje je djelovalo Akademsko športno društvo Enotnost (osnovano 1945.), tj. na univerzitetima sa kojima su visokoškolske ustanove iz Bosne i Hercegovine odmah nakon osnivanja otpočele ostvarivati odgovarajuću saradnju, ne samo u naučno-nastavnom i stručnom već i u području u oblasti kulture, sporta i drugih djelatnosti. U tom društveno-sportskom miljeu nastala je i sve se određenije oblikovala ideja o potrebi i mogućnostima za osnivanje sportskog društva studenata u Sarajevu.“⁹

⁹ INTERNET IZVOR - <http://www.usdbosna.org/istorija.php> , posjeta 08.02.2012. godine

3.1.1. Sportsko društvo Željezničar

Sportsko društvo „Željezničar“ je sportsko udruženje sa sjedištem u Sarajevu. Društvo je osnovano u 1921. godini od strane radnika željeznice pod imenom Radničko sportsko društvo „Željezničar“, čemu i duguje svoje ime. Tokom ranog 20. stoljeća postojalo je nekoliko sportskih društava u Sarajevu, čija je karakteristika bila u tome što su to bila bogata društva koja su imala podršku od strane raznih organizacija. Veći broj njih bio je zasnovan na etničkim principima – bošnjački, hrvatski, sprski, jevrejski, ali Željezničar je bio društvo „običnih“ ljudi zainteresiranih isključivo za sport. S obzirom da je bio siromašno društvo, finansirao se kroz organiziranje plesnih večeri, čiji se prihod koristio za nabavku sportske opreme.

U periodu Drugog Svjetskog rata, svaka sportska aktivnost je nažalost prestala, da bi društvo svoj rad obnovilo tek 1946. godine, te od tada započinje uspješna era koja još traje. Poslije Drugog svjetskog rata ime društva je promjenjeno u sadašnje ime. Društvo je podijeljeno u više sekcija od kojih su najpoznatiji fudbalski klubovi i ženski košarkaški klub, zatim se ističu: šahovski klub, rukometni klub, skijaški klub, klub dizača tegova, džudo, streljački klub, te planinarsko društvo. Značajno je pomenuti da su prije agresije 1992. godine postojali muški košarkaški klub, ženski fudbalski klub, atletski i auto-moto klub, bokserski, bob i sankanski, kao i hrvatski klub.

3.1.2. Univerzitetsko sportsko društvo Bosna (USDB)

Osnivanjem i početkom rada prvih visokoškolskih ustanova u Bosni i Hercegovini poslije Drugog svjetskog rata, lociranih u Sarajevu, pored nastavno-naučne djelatnosti, otpočela je i organizirana djelatnost društveno-sportskih, kulturnih i drugih organizacija studenata. U januaru 1946. osnovana je Viša pedagoška škola, u augustu Pravni fakultet, a u oktobru Medicinski fakultet. U septembru 1947. otpočela je sa radom Visoka škola za planinsko gazdovanje (kasnije transformirana u Poljoprivredno-šumarski fakultet). Nakon osnivanja i početka rada navedenih visokoškolskih ustanova, koje su predstavljale značajne obrazovne institucije koje su imale prestiž, sportska aktivnost studenata odvijala se u sportskim aktivima. Sportski aktivni su bili organizirani na svakoj visokoškolskoj ustanovi. U sastavu sportskih aktiva djelovale su sekcije za fudbal, odbojku, atletiku, stoni tenis, gimnastiku, šah i druge. Sportski aktivni učestvovali su u međufakultetskim natjecanjima i u gradskoj ligi sportskih aktiva, u organiziranju kros-kontri

natjecanja, u realiziranju programa aktiva za gradski i republički slet i u natjecanju za značku fiskulturnika - ZREN (Za Republiku naprijed), čiji se program sastojao u dostizanju određenih sportskih normi u atletici, plivanju i drugim disciplinama. Na ovaj način se održavala korespondencija između više visokoškolskih ustanova, te upoznavanje i druženje studenata kroz sport.

Sedmog decembra 1947. godine u dvorani Fiskulturnog doma u Sarajevu održana je osnivačka skupština Društva. Skupštini je prisustvovalo preko 700 studenata i drugih omladinaca, društvenih i sportskih radnika iz grada i Republike, a predsjedavao je Ibro Pašić, predsjednik Inicijativnog odbora. Nakon uvodnog referata, te rasprave o ciljevima, zadacima, organima i nazivu društva, skupština je usvojila Pravila Studentskog fiskulturnog društva „Bosna“, program rada i budžet za 1948. godinu. Na zasjedanju skupštine se takođe otvorila rasprava o nazivu društva, jer je jedna grupa studenata predlagala i insistirala da društvo nosi naziv "Mlada Bosna", kao društvo mladih (a ne u bilo kakvoj konotaciji sa političkim pokretom Mlada Bosna). Ipak na intervenciju Mirka Ostojića, koji je prenio stav FISABiH-a¹⁰ o nazivu društva, skupština je jednoglasno odlučila da društvo nosi naziv "Bosna".

Nakon usvajanja svih potrebnih dokumenata za funkcionisanje društva, skupština je izabrala Upravni i Nadzorni odbor Društva, kao i Disciplinsku komisiju. Izabrano je i 10 delegata za Skupštinu GFO-a¹¹. Kao što je bilo primjereno vremenu u kome se sve ovo događalo, poslan je veliki broj telegrama na adrese u Federaciji, Republici i gradu Sarajevu.

„Prema usvojenim pravilima:

- Studentsko fiskulturno društvo „Bosna“ (SFD Bosna) organizira fiskulturnu djelatnost prvenstveno među studentskom omladinom i član je Fiskulturnog saveza Bosne i Hercegovine, i kao takvo osnovna je jedinica bivšeg Fiskulturnog saveza Jugoslavije;
- U sastavu Društva djeluju četiri ogranka (ranije studentski sportski aktivni): "Medicina", "Pravo", "Agronomija" i "Pedagoška", čiji je zadatak da i dalje okupljaju studente na programima masovne fizičke kulture;

¹⁰ FISABIH – *Fiskulturni savez Bosne i Hercegovine*;

¹¹ GFO – *Gradski fiskulturni odbor*;

- Na nivou Društva obrazuju se sekcije za pojedine sportove, u kojima se okupljaju istaknuti sportisti-takmičari koji su sačinjavali fudbalsku, odbojkašku, atletsku, šahovsku i druge sekcije Društva;
- Društvo preuzima programe natjecanja za značku fiskulturnika - ZREN, organizira kros-kontri natjecanja i provodi pripreme za sletove i druge zajedničke priredbe u kojima učestvuju studenti svih visokoškolskih ustanova.

Program Društva integrirao je programe masovne fizičke kulture, koja se odvijala na nivou ogranaka, i povezivao istaknute sportiste iz ogranaka u sekcije Društva.“¹²

Osnovi za početak rada Društva formirani su i konstituisani 7. decembra 1947. godine kada su usvojeni osnovni akti Društva, izabrani organi, donijet program rada i budžeta za 1948. godinu. Na temelju donesenih akata stekli su se uvjeti za registraciju i traženje odobrenja za rad. Nakon toga je Studentsko fiskulturno društvo „Bosna“ upisano u registar sportskih organizacija u FISABiH-u, a zatim je dobilo i odgovarajuće odobrenje za svoju djelatnost i od nadležnog organa unutrašnjih poslova grada Sarajeva.

Prvobitno sjedište društva bilo je u zgradi Pravnog fakulteta u ulici Sagrdžije broj 15 (u ranijoj zgradi Više šerijatske sudačke škole), u kojoj je danas smješten Muzej grada Sarajeva. Kasnije je premješteno u prostorije Visoke poljoprivredne škole (Poljoprivredno-šumarski fakultet, Zagrebačka broj 18), pa na druge lokalitete u gradu. Krajnje sjedište je bilo u ulici Jelićeva broj 4 (gdje je bila Dijetalna menza za studente, koja je kasnije adaptirana u klub sportista Univerziteta u Sarajevu). Današnje sjedište Društva je u ulici Hamze Hume broj 2. Registracijom Društva i dobijanjem odgovarajućih odobrenja završeni su svi zakonom predviđeni postupci za djelatnost Društva i njegovih sekcija u skladu sa usvojenim pravilima i programom rada.

¹² INTERNET IZVOR - <http://www.usdbosna.org/istorija.php> , posjeta 08.02.2012. godine

3.2. Razvoj masovnih i popularnih sportova

3.2.1. Historijski razvoj fudbala

Jedan od najpopularnijih sportova u Bosni i Hercegovini je fudbal. Fudbal se u Bosni i Hercegovini igra oko 100 godina, a prvi fudbalski klubovi su osnovani oko 1910. godine. U svim većim gradovima, poput Sarajeva, Mostara i sl. već 1908. godine osnovani su klubovi i takmičenja su otpočela. Prvi fudbalski savezi su formirani za vrijeme kraljevine Jugoslavije, ali su bili uglavnom lokalnog karaktera. Državni Fudbalski savez formiran je poslije drugog Svjetskog rata i bio je u sastavu Fudbalskog saveza tadašnje SFRJ u čijoj strukturi je učestvovalo oko 900 klubova. Najbolji klubovi iz BiH igrali su u Prvoj saveznoj ligi SFRJ i nekoliko puta bili šampioni, a to su:

- FK „Sarajevo“ (1965/66 i 1984/85),
- FK "Željezničar" iz Sarajeva (1971/72).

Nivo	2002/03. - do danas		
I	Premijer liga		
II	1. Liga FbiH	1. Liga RS	
III	2. Liga FbiH	2. Liga RS	
IV	1. Kantonalna liga	Treća (regionalna) liga RS	
V	2. Kantonalna liga	Međuopštinska liga	1. Liga Brčko Distrikta
VI	Međuopštinske i opštinske lige	Međuopštinske i opštinske lige	2. Liga Brčko Distrikta

Tabela br.1: Struktura bh. fudbalskih liga¹³

Najjača liga u BiH jeste Premijer liga BiH, a organizira je Fudbalski savez BiH. Fudbalski savez BiH je krovna organizacija fudbala u BiH. Proglašavanjem nezavisnosti BiH i otcjepljenjem od SFRJ, ukazala se potreba za mnogim institucijama koje će predstavljati nezavisnu državu BiH. Fudbalski savez BiH je bio jedna od tih institucija. On je zamijenio dotadašnji Fudbalski Savez

¹³ INTERNET IZVOR - http://bs.wikipedia.org/wiki/Nogomet_u_Bosni_i_Hercegovini , 13.02.2012. godine

SR Bosne i Hercegovine. Ubrzo zatim, u aprilu 1992. godine, Fudbalski savez BiH je podnio zahtjev za primanje u članstvo u FIFA i UEFA. Međutim zbog ratnih dejstava i nemogućnosti normalnog rada, NSBiH je primljen u puno članstvo FIFA-e i pridruženo članstvo UEFA-e, tek 1996. godine. Tek 1998. godine u Dublinu u Irskoj, NSBiH postao je punopravni član UEFA-e. Generalna skupština NSBiH održana je 15. aprila 2000. godine, na kojoj je donesen novi statut saveza. Iako predstavnici FS Republike Srpske nisu učestvovali na ovoj skupštini, u sezoni 2002/03. se pridružuju N/FS BiH koji napokon započinje sa radom na čitavoj teritoriji BiH. N/FS BIH organizuje Premijer ligu i Kup BiH kao redovna sezonska takmičenja.

Fudbalski savez BiH ima kompleksnu strukturu jer se sastoji iz Fudbalskog saveza Federacije BiH i Fudbalskog saveza RS. Kao i sve ostale institucije u Bosni i Hercegovini, Fudbalski savez takođe mora voditi računa o nacionalnoj zastupljenosti sva tri naroda. Uz predsjednika N/FS BiH tu su i dva dopredsjednika iz druga dva naroda. U skladu sa Statutom N/FS BiH, članovi Predsjedništva (predsjednik i dopredsjednici) N/FS BIH rotiraju se na funkcijama svakih 16 mjeseci.

3.2.1.1. FUDBALSKI KLUB SARAJEVO

Slika br. 9: Grb FK Sarajevo¹⁴

U velikoj dvorani Fiskulturnog doma u Sarajevu (popularni “Fis”), dana 24. oktobra 1946. godine, došlo je do spajanja Omladinskog sportskog društva “Sloboda” i Radničkog sportskog društva “Udarnik” u novo društvo, zvanično nazvano Sportsko društvo “Torpedo”. Za ovaj naziv ideju je dao Šefik Maglajlić koji je nakon povratka iz Rusije, bio zavidljen igrom fudbalera istoimenog tima iz Moskve.

Ipak u oktobru 1947. godine, na prijedlog Mirka Ostojića, tadašnjeg glavnog urednika “Oslobođenja”, SD “Torpedo” i zvanično mijenja ime u “Sarajevo”, koje je ostalo do danas. Najvažniji datum za klub je 20. maj 1949. godine, kada Fudbalski klub „Sarajevo“ počinje da djeluje kao samostalna sportska organizacija. „Sarajevo je već u prvoj sezoni 1946/47 učestvovalo u Kupu Jugoslavije i došlo do polufinala, gdje je eliminisano žrijebom od ekipe “Naša Krila”, nakon što u 120 minuta igre nije bilo golova. Kasnije je „Sarajevo“ u utakmici za treće mjesto savladalo ekipu Sloge iz Novog Sada sa 4:1 i tako ostvarilo prvi veći uspjeh, nakon samo 13 mjeseci od osnivanja. Isti uspjeh, plasman u polufinale Kupa, „Sarajevo“ je ponovilo i 5 godina kasnije, ali ovaj put je eliminisano od Crvene Zvezde.“¹⁵ Sa druge strane u prvenstvu Jugoslavije, „Sarajevo“ je svoj debi imalo u sezoni 1947/48, ali nažalost neuspješan. U konkurenciji od 10 timova „Sarajevo“ je osvojilo posljednje 10. mjesto i odmah napustilo društvo najboljih jugoslavenskih klubova. Ipak, nakon samo jedne sezone provedene u Drugoj ligi, „Sarajevo“ se vraća u elitu i tamo ostaje sve do sezone 1956/57 kada posljednji put u svojoj historiji ispada iz najvišeg ranga takmičenja. U tom periodu „Sarajevo“ je pored već pomenutog polufinala Kupa iz 1952. godine, najveći uspjeh napravilo u sezoni 1949/50 godine osvajanjem 5. mjesta, te u dva navrata osvajanjem 6. mjesta (1952/53 i 1955/56).

¹⁴ INTERNET IZVOR - <http://sportblogger.com/video/fk-sarajevo.php> , 14.02.2012. godine

¹⁵ INTERNET IZVOR - <http://www.fksinfo.com/historija.htm> , posjeta 13.02.2012. godine

Slika br.10: Stadion Fudbalskog kluba Sarajevo, Koševo – „Asim Ferhatović Hase“¹⁶

Razvoj FKS su manje više obilježili isti problemi koji su pratili i FKŽ. Na neki način može se reći da su ova 2 najveća gradska rivala imali zajednički težak razvojni put, gdje su svojom igrom i svojim zalaganjem značajno doprinijeli da se za grad Sarajevo čuje i van granica bivše države. U periodu do rata 1992. godine, FKS je imao dosta uspjeha, kako na domaćoj tako i na međunarodnoj sceni. Najbolji igrač svih vremena, a sadašnji selektor BiH reprezentacije Safet Sušić, igrački je stasao upravo u FKS. Asim Ferhatović Hase rođen je u Sarajevu, 24. januara 1933. godine, gde započeo sjajnu fudbalsku karijeru daleke 1945. godine. Član fudbalskog kluba „Sarajevo“ postao je 1948. a prvu utakmicu u dresu „Sarajeva“ odigrao je 1952. godine protiv „Zagreba“. U prvom timu nastupao je do 1967. godine. Za prvi tim „Sarajeva“ odigrao je 422 utakmice i postigao 198 golova. Godinama je bio najbolji igrač „Sarajeva“ i jedan od najboljih fudbalera Jugoslavije.

U prvenstvenoj sezoni 1963/64. bio je najbolji strijelac Prvenstva Jugoslavije sa 19 golova. Fudbal je igrao isključivo iz ljubavi. Kratko vreme proveo je u Turskoj, ali je za njega postojao samo jedan klub – „Sarajevo“.

Za A reprezentaciju Jugoslavije odigrao jednu utakmicu. U analima fudbala zapisano je da je Asim Ferhatović 8. oktobra 1961. u Beogradu igrao za najbolju jugoslovensku sekciju koja je

¹⁶ INTERNET IZVOR - <http://www.fksinfo.com/stadion.htm> , 13.02.2012. godine

pobijedila Južnu Koreju sa 5:1. Kao fudbaler često je biran među najbolje sportiste Bosne i Hercegovine.

„Svako vrijeme ima svoj fudbal, ali i svoju publiku. Ono što mogu sigurno reći jest da su Vukas, Bobek i Zebec i mnogi drugi tadašnji asovi stajali uz bok najboljim fudbalerima svoga vremena. Danas je takvih fudbalera manje, iako i danas imamo svjetskih klasa.“ – govorio je Hase.¹⁷ Asim Ferhatović umro je 25. januara 1987. godine, u svom Sarajevu, a njemu u čast Olimpijski stadion Koševo nosi njegovo ime.

Početak agresije, kao i svi klubovi u Sarajevu, FKS prestaje sa svojim radom, ali ipak održava pozitivan duh kroz učestvovanje u toku rata, na turnirima koji su se igrali u Sarajevu i još nekoliko pojedinih gradova u BiH, a čiji je cilj bio, ne postizanje sportskih rezultata, koliko da se smanji stres tokom ratnih razaranja u glavnom gradu. 1993. godine, FKS izlazi iz grada i igra čitav niz humanitarnih utakmica. Obnavljanjem Lige BiH 1994. godine, FKS se također vraća na velika vrata onoga što je trebalo postati normalizacija sportskog života u BiH. U poslijeratnom periodu ovaj klub je napravio dosta dobrih rezultata kako na domaćoj, tako i na međunarodnoj sceni. U sezoni 1998/99 „Sarajevo“ osvaja prvo mjesto i nakon odgađanja play-offa, NSBiH proglašava „Sarajevo“ šampionom Bosne i Hercegovine za tu sezonu. Pored toga „Sarajevo“ je igralo i u finalu Kupa te Superkupa, ali je oba puta poraženo na Koševu od visoke „Bosne“. Međutim, kao i kod FKŽ, i ovaj klub je opterećen svim onim nedaćama koje prate sport u ovoj državi. FKS svoje utakmice igra na olimpijskom stadionu Koševo, koji nosi ime Asim Ferhatović Hase.

¹⁷ INTERNET IZVOR - <http://www.fksinfo.com/legende.php#Hase> , 13.02.2012. godine

3.2.1.2. FUDBALSKI KLUB ŽELJEZNIČAR

Ideja o osnivanju FK „Željezničar“ nastala je još 1929. godine, kada je Dimitrije Dimitrijević, mladi željeznički radnik, predložio kolegi mašinovođi Ludvigu Lepleu da osnuju fudbalski klub koji bi okupljao upravo željezničke radnike. Uz Stjepana Katalinića, oni formiraju inicijativni odbor, iz čijeg jezgra nastaje i prva uprava kluba. Na čelu kluba se našao diplomirani inženjer građevinarstva, Austrijanac po rođenju, Mađar po narodnosti, Hinko Tegzeš.

Slika br.12: Grb FK Željezničar¹⁸

Veliki doprinos u osnivanju kluba dali su svi radnici željeznica: kupljena je lopta, prva sportska oprema, treniralo se na vojnom vježbalištu Egzecirz, izrađena su i obilježja kluba, a djevojke igrača su na majcima izvezle lokomotivu – prvi grb kluba, a zatim i za registraciju kluba kod Sarajevskog podsaveza. Kao tada jedini radnički klub među ostalim, nacionalno orjentisanim, klubovima i „Željezničar“ se susreo sa mnogim teškoćama. Prvu javnu utakmicu FK „Željezničar“ je odigrao protiv tada najjačeg gradskog kluba SAŠK-a. Na igralištu je prisustvovalo 500 navijača, a SAŠK je bio bolji, pobjeđivši sa 5:1. U samom početku utakmice, inicijator osnivanja kluba Dimitrije Dimitrijević je postigao prvi pogodak na toj utakmici i postao igrač koji je postigao prvi zvanični pogodak u historiji kluba. Nakon poraza od SAŠK-a 0, „Željezničar“ je slijedećeg dana odigrao drugu prijateljsku utakmicu sa Sarajevskim Sportskim klubom i zabilježio prvu pobjedu od 2:1. Sa FK „Željezničar“, u 2. razredu podsaveza, igrali su klubovi koji više ne postoje, a to su SK „Šparta“, ŠK „Troja“ i ŠK „Barkhbab“. „Željezničar“ 1926./1927. godine ulazi u 1. razred Sarajevskog podsaveza i tamo se takmiči sve do Drugog svjetskog rata. U toku Drugog svjetskog rata ovaj klub je odbio da igra u okviru fudbalske lige NDH, zbog čega je klub ugašen. Tek 1945. godine obnavlja svoj rad, a 1946. godine osvaja

¹⁸ INTERNET IZVOR - <http://www.bosanskinovi-urije.com/sport/62-sport/821-fk-zeljeznicar-sampion-bosne-i-hercegovine.html> , 14.02.2012. godine

prvenstvo grada. Sve do agresije 1992. godine FK „Željezničar“ se takmičio u okviru Jugoslovenske prve lige. Najveći uspjesi su osvajanje titule 1971./1972., polufinale 1980./1981., te polufinale kupa UEFA 1984./1985. godine.

Za vrijeme agresije stadion Grbavica na kojem je „Željezničar“ igrao od 1951. godine, bio je uništen, te je tek 1996. godine u potpunosti obnovljen. Entuzijasti i pobornici plavog tima održavali su treninge u školskim salama, samo kako klub ne bi izgubio kontinuitet. Nakon rata 2. maja 1996. održana je prva poslijeratna utakmica na Grbavici, i to između FK „Željezničar“ i FK „Sarajevo“, nakon što je stadion očišćen od strane pionira FK „Željezničar“. Utakmica je završena rezultatom 1:1.

„5. juna 1998. godine održan je play-off za prvaka Bosne i Hercegovine na stadionu Koševo. U 89. minuti Hadis Zubanović je plavima donio prvu titulu prvaka BiH. 5. juni navijači Željezničara slave kao "Zubandan". U 2001. i 2002. godini „Željezničar“ osvaja dvije uzastopne titule prvaka pod trenerskom palicom Amara Osima. Nakon evropskog poraza od FC Hearts iz Škotske, Amar Osim napušta klupu „Željezničara“ i odlazi u japanski JEF United. Do 2009. godine „Željezničar“ ne postiže uspjehe, a klub se suočava sa strašnim finansijskim problemima. Ipak, nakon promjene Upravnog odbora kluba, na klupu se vraća miljenik navijača Amar Osim i odmah u prvoj sezoni 2009/10. „Željezničaru“ donosi titulu. U sezoni 2010/11. „Željezničar“ se plasirao na 3. poziciju u šampionatu BiH, i osvaja Kup BiH nakon pobjeda od 1:0 na Grbavici i 0:3 na Bilinom Polju protiv FK Čelik Zenica“. ¹⁹

Najveći problem današnjeg fudbala i fudbalskih utakmica jesu raznovrsni primjeri huliganstva, koji je iz dana u dan, godine u godinu, sve češća pojava na stadionima. Sportski duh je postao najmanje bitan, kao i zdravo takmičarsko raspoloženje i navijanje za vlastiti tim. Zbog ovakvog ponašanja navijača svi trpe, i navijači, i igrači, i civili koji se slučajno nađu u blizini stadiona, imovina klubova, kao i na kraju krajeva Fudbalski savez i država. Sve dok se ne prevaziđu ovi problemi sportski klubovi poput FK „Željezničar“, FK „Sarajevo“ i mnogih drugih nemaju šansu da napreduju niti perspektivu da će nekada igrati izvan granica BiH.

¹⁹ INTERNET IZVOR - http://bs.wikipedia.org/wiki/FK_%22C5%BDeljezni%C4%8Dar%22 , 14.02.2012. godine

3.2.2. Košarka u BiH i Sarajevu

Košarka je pored fudbala jedan od popularnijih i priznatijih sportova u Bosni i Hercegovini, a početak razvoja ovog sporta kreće od osnivanja Košarkaškog Saveza Bosne i Hercegovine. Košarkaški Savez Bosne i Hercegovine je osnovan 3. aprila 1950. godine, a u sastavu Košarkaškog Saveza Jugoslavije je bio sve do međunarodnog priznanja BiH 1992. godine. Naredne godine, tj. 1993.g., Košarkaški Savez BiH je primljen u punopravno članstvo Međunarodne košarkaške federacije – FIBA. Međutim, u tom periodu je košarka bila podijeljena po linijama definiranim Dejtonskim sporazumom. Zahvaljujući uspješnim razgovorima predstavnika zainteresiranih strana uz učešće FIBA-e u košarci, došlo je do reorganizacije i objedinjavanja košarke na cijelom prostoru BiH u jedinstveni reorganizirani Savez sa sjedištem u Sarajevu. Od 2003. godine takmičinje je jedinstveno i na taj način nadležnosti Saveza su uspostavljene na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine.

3.2.2.1. KOŠARKAŠKI KLUB BOSNA

Košarkaški klub „Bosna“ osnovan je 1951. godine, a njegov prvi predsjednik i trener bio je doktor Nedžad Brkić. Od samog osnivanja pa u naredne četiri godine klub se takmičio u gradskoj ligi, da bi 1955. godine osvojio prvi u nizu trofeja, Kup grada Sarajeva, i tim dostignućem se plasirao u viši rang takmičenja, Republičku ligu Bosne i Hercegovine. Članovi kluba su uglavnom bili studenti Sarajevskog univerziteta. „Ovaj prvi uspjeh ekipe koja će obilježiti historiju bosanskohercegovačke košarke, i šire, ostvarili su: Brkić, Marušić, Takač, Bise, Bjelica, Cindrić, Bilić, Đurasković, Fetahagić, Uzelac, Džapa, Pilav, Hofbauer, Lovrenović, Beganović i Dimitrijević“.²⁰

Međutim, narednih 17 godina bilo je potrebno da se u redovima studenata formira generacija koja će klub odvesti stepenicu više, što je podrazumijevalo nastanak tadašnje izuzetno kvalitetne Prve jugoslovenske košarkaške lige. Stariji ljubitelji košarke u Sarajevu i sada se sjećaju, i još uvijek prepričavaju, nezaboravni meč gradskih rivala „Bosne“ i „Željezničara“. Ovaj meč je odigran 28. aprila 1972. godine u Skenderiji. Slavili su «Studenti» i ovo se može smatrati prvim

²⁰ INTERNET IZVOR - http://www.kkbosna.com/o_klubu.html , 10.03.2012. godine

korakom ka kasnijim velikim dostignućima, a koja su kasnije kulminirala osvajanjem evropske titule. Idejni vođa ekipe koja je postigla ovaj historijski rezultat i njegov tvorac bio je Bogdan Tanjević, a njegove zamisli na parketu su ostvarivali: Terzić, Milavić, Čečur, Pavlić, Nadaždin, Dumić, Soče, Varajić, Pejović, Pešić, Krvavac i Đogić.

Ipak, šampionski sastav Bosne kompletiran je dolaskom igrača koji će postati legenda, a koji je bio izuzetna ličnost među obručima, kojeg su nazivali virtuozom sa narandžastom loptom. Taj igrač je bio Mirza Delibašić, popularno nazivan Kindže, koji je stigao iz rodne Tuzle. Upravo Delibašić - zajedno sa nenadmašnim strijelcem Žarkom Varajićem i visokim Ratkom Radovanovićem, uz dragocjenu i značajnu pomoć Krvavca, Bosiočića, Izića, Ostojića, Zrne, Hadžića, Pešića, Bilalovića i Benačeka, a pod budnim trenerskim okom Bogdana Tanjevića i njegovog prvog asistenta Draška Prodanovića - postiže prvu titulu prvaka države u Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu. U sezoni 1977/78 godine, «Studenti» su bili najbolji u jugoslovenskoj ligi. Najveći uspjeh dotadašnje jugoslovenske i bosanskohercegovačke klupske košarke „Bosna“ je ostvarila 4. aprila 1979. godine u francuskom Grenoblu. Utakmica se igrala pred 12 hiljada

Slika br. 14: Mirza Delibašić ²¹

gledalaca. Veliki broj navijača su bili od ekipe «Studenata», a gdje u finalu Kupa šampiona Evrope „Bosna“ savladala italijanski „Emerson“ rezultatom 96:93. U fenomenalnoj utakmici Delibašić, Varajić, Vučević, Benaček, Đogić, Bosiočić, Izić, Radovanović, Hadžić, Pešić, predvođeni briljantnim strategom sa klupe Bogdanom Tanjevićem, pokazali su do tada neviđeno košarkaško umijeće. U naredne četiri godine „Bosna“ je osvojila još dvije titule prvaka Jugoslavije - u sezonama 1979/80 i 1982/83. Od značajnih međunarodnih dostignuća treba istaći drugo mjesto na klupskom prvenstvu svijeta, Interkontinentalnom kupu odigranom 1980. godine u Brazilu.

²¹ INTERNET IZVOR - http://www.kkbosna.com/o_klubu.html , 10.03.2012. godine

Smatra se da nakon pet godina kontinuiranih uspjeha dolazi do neminovne smjene generacija. Taj ključni momenat je označio upravo odlazak iz kluba u inostranstvo trenera Tanjevića, Delibašića, Varajića, Radovanovića Đogića.

U ratnom periodu od 1992-1997. godine KK“Bosna“ je i dalje egzistirala, ali uz dosta poteškoća. I dalje su igrana takmičenja regionalnog značaja, a vrijedni članovi „Bosne“ su se trudili da okupe što više mladih stručnjaka i igrača kako bi se ponovo formirala respektabilna ekipa. Tek nakon rata, u sezoni 1997/98. godine, organizovano je doigravanje klubova sa područja Federacije Bosne i Hercegovine, gdje je „Bosna“ u finalu, nakon tri utakmice, rezultatom 1:2 poražena od Širokog. Godinu dana kasnije uspjeli su u reorganizovanom ligaškom takmičenju, koje je okupilo timove sa područja Federacije Bosne i Hercegovine, ubjedljivo zauzeti prvo mjesto i osvojiti šampionsku titulu. Nastup naredne sezone u međunarodnom takmičenju pod nazivom «Saporta kup» u jakoj konkurenciji ocijenjen je kao uspješan. Međutim, slijedeće sezone su donijele kadrovska i igračka previranja, tako da su izostali očekivani rezultati i nisu ispunjeni zacrtani planovi. Nakon toga je uslijedio period reorganizacije koji je trajao od 2001 . – 2004. godine. „Bosna“ je jedan od idejnih začetnika regionalne košarkaške lige, koja je pod nazivom „Jadranska liga“ osnovana 2001. godine. Ekipu je u ovom takmičenju, kao i u novoformiranoj jedinstvenoj ligi Bosne i Hercegovine, vodio novi trener Draško Prodanović. Nažalost, od prvog eutizijazma, na početku druge decenije XXI stoljeća ponovo je nastupila kriza i u rukovođenju, srtučnoj organizaciji, ali i hroničnom nedostatku sredstava, pa Sarajevo više nije centar BiH košarke nego su taj epitet ponijeli „Široki Brijeg“ i „Laktaši“. Očito je da će se morati pronaći načini za reafirmaciju košarke i njenog profesionalnog pogona u Sarajevu kako ne bi potamnila slava prvaka Evrope koju je KK“Bosna“ osvojila u svojoj slavnoj historiji i tako Sarajevo učinila i centrom muške timske košarke u Evropi.

3.2.3. Sjedeća odbojka

Asocijacija sjedeće odbojke osnovana je u mjesecu februaru 1996. godine. U BiH je na početku XXI stoljeća registrovano 20 klubova sjedeće odbojke, koji se takmiče u dvije lige: Prva savezna i Druga savezna liga. Svaka od liga broji po 10 klubova. Još od 1992. godine reprezentacija BiH u sjedećoj odbojci uzima učešće na međunarodnim scenama, a treninge obavlja u okupiranom ratnom Sarajevu. U tom periodu postojao je samo jedan klub „Spid“ iz Sarajeva, koji je nastupao pod imenom reprezentacije BiH.

Iz okupiranog Sarajeva, 1994. godine, kroz ratni tunel i preko planine Igman, reprezentacija odlazi u Hrvatsku i uzima učešće na kvalifikacijama za Evropsko prvenstvo. Već naredne 1995. godine ista ekipa odlazi u Sloveniju (Ljubljana) na Evropsko prvenstvo i ostvaja 11. mjesto.

Ponovno osvajaju kvalifikacije za Evropsko prvenstvo 1996. godine u Sloveniji (Ravne na Koroške), s tim da je sada reprezentacija oformljena od igrača iz cijele BiH. Nakon uspješnog kvalifikacionog rezultata 1997. godine BiH nacionalni tim odlazi u Estoniju (Talin) i osvaja prvu medalju, bronzanu medalju Evropskog prvenstva. U IR Iran (Teheran) 1998. godine, takođe uzimaju učešće na Svjetskom prvenstvu i ponovno osvajaju bronzanu medalju. Čast i zadovoljstvo pripalo je BiH 1999. godine kada su ugošćene ekipe iz cijele Evrope i organizirano je Evropsko prvenstvo EPSO „BiH `99“ Sarajevo, gdje je ekipa BiH u sjedećoj odbojci osvojila prvu zlatnu medalju.

Paraolimpijada je održana 2000. godine u Sidneju, Australiji, gdje je ekipa BiH u sjedećoj odbojci osvojila srebrenu olimpijsku medalju, jer je izgubila finalni meč protiv nacionalnog tima IR Iran. U 2001. godini učestvovali su na Evropskom prvenstvu Sarošpatak, Mađarska i osvojili ponovo zlatnu medalju Evrope. U Kairu, Egipat 2002. godine održano je Svjetsko prvenstvo, gdje u finalu protiv Njemačke takođe osvajaju zlatnu medalju svijeta. Ali bitno je naglasiti da je ekipa u sjedećoj odbojci BiH uspjela pobijediti nacionalni tim IR Iran nakon što su vladali svijetom sjedeće odbojke punih 17 godina. Iz Lapenrante, Finska, 2003. godine nacionalni tim u Bosnu i Hercegovinu sa Evropskog prvenstva po treći put donosi zlatnu medalju. I na kraju 2004. olimpijska godina i osvajanje zlatne medalje, jedine koja je nedostajala u zaista velikoj kolekciji reprezentacije u sjedećoj odbojci BiH. Možda i najvrijednija medalja, mada su sve

vrijedne, jer je u finalnom meču savladana reprezentacija IR Iran, rezultatom 3:2.

U mjesecu junu 2005. godine nacionalni tim BiH odlazi u Leverkusen, Njemačka, gdje u konkurenciji 12 najboljih reprezentacija u Evropi, na Evropskom prvenstvu, po četvrti put osvaja prvo mjesto i zlatnu medalju. To se nastavlja i u drugoj deceniji XXI stoljeća gdje ova reprezentacija osvaja najviša odličja na svim takmičenjima na kojim učestvuju. To se odnosi i na uspjehe timova „Spid“ i „Fantom“ iz Sarajeva koja osvajaju najveća priznanja na svim nivoima timskih takmičenja u Evropi.

3.2.4. Klizačko koturaljski klub Bosna Sarajevo

Klizanje na ledu je u prošlim vjekovima bilo vrlo popularan sport i među sarajevskom omladinom. O aktivnostim i sportu tog tipa su ostali pisani dokumenti još iz 1779. godine. Legendarni Joša Bakov, koji je bio veliki zaljubljenik klizanja na ledu, pedesetih godina XX stoljeća okupljao je najhrabrije Sarajlije na “plazalištu“ koje se nalazilo na lokaciji Jezero kod Pionirske doline.

Slika br. 18: Logo Klizačko koturaljskog kluba Bosna Sarajevo²²

Ipak, za stvarno klizalište trebalo je čekati nešto duže, i to se ostvarilo otvorenjem prve dvorane sa umjetnim ledom u Skenderiji, da bi se već 1967. godine u BiH počela organizovati prva prvenstva u klizačkim sportovima, prije svega u brzom klizanju. Otprilike od tog perioda datiraju počeci aktivnosti klizača i trenera, koji će kasnije činiti okosnicu Klizačko koturaljskog kluba „Bosna“.

U januaru 1981. godine klub je zvanično osnovan, i to na čelu sa trenerom Slobodanom Gavrićem. Inače, još sedam-osam godina prije tog datuma radila je grupa talentovanih klizača i klizačica, koji su se isticali svojim umijećem na terminima ledene dvorane Skenderija. Gavrić je zvanično postao trener „Bosne“ 1981. godine, a do tada je održano čak šest prvenstava Sarajeva u brzom klizanju (1971., 1972., 1973., 1979., 1980. i 1981. godine). Pod „Bosninim“ okriljem organizovano je i gradsko prvenstvo 1982. godine u Skenderiji, da bi se zvanično otvorile olimpijske ledene površine 14. decembra 1982. godine na Zetri. Važno je istaći da je sve vrijeme organizovanog postojanja klizačkih sportova u Sarajevu, jedini nosilac njihovog razvoja i unapređenja bio i ostao Klizačko koturaljski klub „Bosna“. Upravo ovaj klub kao takav, osnivač je Saveza klizačkih sportova Bosne i Hercegovine, koji je ujedno član najstarije međunarodne

²² INTERNET IZVOR - <http://www.rekreacija.ba/index.php/portal/klub/klizacko-koturaljski-klub-bosna>, 10.03.2012. godine

sportske asocijacije Međunarodne klizačke unije (ISU). ISU je osnovana 1892. godine na Kongresu održanom u Ševeningenu (Kraljevina Holandija).

Jedan od inicijatora brzog klizanja na kratkim stazama bio je Slavko Burazerović. On je bio istaknuti sportski radnik, kojem je veliki značaj dao Organizacioni komitet ZOI'84 na organizovanju sportskih radnika u klizačkim sportovima i to putem održavanja seminara, nabavke opreme i finansiranja priprema. Na XIV zimskim olimpijskim igrama u Sarajevu u brzom klizanju učestvovali su članovi „Bosne“, i to: Behudin Merdović i Bibija Kerla.

I prije Olimpijskih igara Sarajlije su mogle da prate prvenstvo bivše Jugoslavije u brzom klizanju. U to vrijeme, u radu sa Bosninim brzoklizačima pomaže i holandski stručnjak Ani Borking. Rezultati su vidljivi već 1983. godine, na Drugom državnom prvenstvu održanom na Zetri 18. i 19. decembra, kada klizači „Bosne“ preuzimaju primat od zagrebačkih i subotičkih klubova u brzom klizanju, u prvom redu Merdović. Uz sve odlične rezultate „starijih“, odličan uspjeh su postigle i mlade predstavnice „Bosne“, Ilijana Vavan i Mevlida Omerhodžić. Na XIV ZOI na trenersko mjesto u „Bosni“ dolazi Aleksandar Đanešić koji se profesionalno prihvata ove dužnosti. Od tog trenutka takmičari „Bosne“ potpuno preuzimaju primat u državnoj konkurenciji, a Đanešić postaje i savezni selektor brzoklizačke reprezentacije. Klub se sa velikim uspjehom takmiči na državnim prvenstvima i na ekipnim takmičenjima redovno osvaja prvo mjesto. U pojedinačnoj konkurenciji „Bosnini“ predstavnici osvajaju gotovo sve medalje. Zbog toga su u brzoklizačkoj reprezentaciji na zvaničnim međunarodnim takmičenjima, evropskim i svjetskim prvenstvima nastupali gotovo isključivo „Bosnini“ klizači.

U tom periodu je zahvaljujući dobrim rezultatima, porasla i popularnost klizačkih sportova, tako da se na Zetri znalo okupiti i po 2000 rekreativaca u jednom danu. U KKK „Bosna“ su djelovale sekcija za brzo klizanje na duge staze (long track), sekcija za umjetničko klizanje i sekcija za brzo koturanje. U sekciji za umjetničko klizanje jedno vrijeme je radila i Vinda Sinkova, stručnjak iz Čehoslovačke. Ta sekcija se na saveznom nivou takmičila u konkurenciji mladih i starijih pionira. Pri klubu je djelovao i dječji ansambl koji je imao značajne nastupe na ceremoniji otvaranja i zatvaranja XIV ZOI, te evropskim i svjetskim prvenstvima održanim na Zetri i Skenderiji. Organizacijom evropskih i svjetskih prvenstava u klizačkim sportovima propagiran je glavni grad Bosne i Hercegovine: 14. decembra 1982. godine Svjetsko prvenstvo u

umjetničkom klizanju; 2. marta 1983. godine Svjetsko prvenstvo u brzom klizanju, a u periodu od 1991. godine još dva svjetska i evropska šampionata.

Od 1992. godine klub funkcioniše i kao Klizački savez BiH. Rušenjem, paljenjem i potpunim uništavanjem Zetre u periodu od 1992. do 1999. godine zaustavljen je razvoj kluba. Do agresije na BiH klub je razvijao dva klizačka sporta i to brzo klizanje na duge staze (long track) i umjetničko klizanje, ali je nakon rata iz objektivnih razloga nepostojanja staze ugašen long track. Renoviranjem Zetre 1999. godine klub je reaktiviran i uz maksimalne napore ostao okosnica razvoja i sportskih uspjeha klizačkih sportova u BiH. U poslijeratnom periodu veliki doprinos razvoju klizačkih sportova u BiH dao je i Enes Terzić, predsjednik Klizačkog saveza BiH i član „Bosne“.

Klub je ponovo aktiviran 1999.godine, ponajviše zahvaljujući Amili i Elmi Alijagić, te Asimu Selimbegoviću, koji su kao „Bosnaši“ nakon obnove dvorane Zetra svoje znanje u brzom i umjetničkom klizanju odmah počeli prenositi novim generacijama.

Roditelji koji su prvi nakon rata povjerali svoju djecu ovom klubu omogućili su klubu da prvi u istoriji, od osamostaljenja BiH, daju takmičare i tako upiše nove stranice sportske istorije na ovim prostorima. Klub je svake sezone u proteklih jedanaest godina u školi klizanja okupljao više od 300 mališana, te je školu klizanja prošlo oko 3.500 sarajevskih dječaka i djevojčica.

3.3. Planinarska društva

Kada je riječ o sportu i sportskim aktivnostima, ne može a da se ne spomenu planinarska društva. Ova sportska aktivnost proizilazi isključivo iz toga što je čitava Bosna i Hercegovina brdsko-planinska zemlja. Grad Sarajevo je okružen planinama, koje se još nazivaju Olimpijskim ljepoticama, poput: Bjelašnice, Jahorine, Trebevića i Igmana. Upravo ove planine su vrlo posjećene i predstavljaju turističku atrakciju, kako zimi tako i ljeti. Zbog svoje ljepote i pogodnosti za različite sportove, ove planine su bile podsticaj za održavanje Zimskih Olimpijskih igara 1984. godine u Sarajevu. Međutim, planinarska društva su osnivana mnogo ranije. Prema nekim informacijama, smatra se da u Sarajevu ima 31 planinarsko društvo, a neka od najstarijih i najpoznatijih su Planinarsko društvo Bjelašnica i Planinarsko društvo Željezničar.

3.3.1. Planinarsko društvo Bjelašnica

„Planinarsko društvo Bjelašnica Sarajevo osnovano je 1948. godine i od samog osnivanja jedno je od najbrojnijih planinarskih društava u BiH sa 1600 članova. U periodu do 1952. god. Društvo je, najvećim dijelom dobrovoljnim radom, izgradilo sedam planinarskih objekata na Bjelašnici i Igmanu, te izgradilo i markiralo stotine kilometara planinarskih puteva.

Slika br. 1: Logo Planinarskog društva Bjelašnica²³

Poslije rata, 1995. god., planinarske kuće na Bjelašnici i Igmanu su bile najvećim dijelom oštećene, pa je Društvo počelo njihovu obnovu. U tome je dobrim dijelom uspjelo zahvaljujući donacijama i dobrovoljnom radu svojih članova, iako još mnogo toga treba da se uradi da bi se

²³ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/>, 08.02.2012. godine

dostigao željeni nivo usluge za planinare i druge posjetioce. Članovima Društva mogu postati svi građani BiH i drugih zemalja.“²⁴

Planinarsko društvo Bjelašnica nudi odmor u nekoliko svojih domova, gdje postoji mogućnost da prilikom organizovanja izleta i mnogih drugih egzibicija, učesnici i gosti prespavaju, gdje su cijene povoljne posebno za članove društva. Planinarski domovi koje ističe ovo Društvo su: Stanari (1585 m), Podgradina (1350 m), Šavnici, Sitnik (1765 m), Hranisava (1960 m), Hrasnički stan i Javornik.

STANARI - Planinarski dom "Stanari" (1585 m), izgrađen 1949. godine. Dom je smješten u srcu Bjelašnice, na granici šume i pašnjaka, iznad katunskog sela Mrtvaje. Ovaj planinarski dom otvoren je svakog vikenda i to naravno ukoliko to dozvoljavaju vremenski uslovi, a drugim danima samo po dogovoru sa domarom.

Slika br. 2: Planinarski dom Stanari²⁵

Ispred doma se nalaze klupe sa kojih se pruža pogled na spomenute katune, pašnjake u okolini kao i na okolne vrhove koji okružuju dolinu. Posebno upečatljiv je pogled na Hranisavu, dio na kojem se nalazi takođe jedan od domova ovog planinarskog društva.

²⁴ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html> , posjeta 08.02.2012. godine

²⁵ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html> , posjeta 08.02.2012. godine, u 22.30;

Slika br. 3: Planinarska kuća Podgradina²⁶

PODRGADINA - Planinarska kuća i dom "Podgradina" (1350 m) je okružen gustom šumom, a smješten je ispod Gradinske stijene. Ovaj dom je otvoren svakog vikenda, a ukoliko to dozvoljavaju vremenski uslovi, a drugim danima po dogovoru sa domarom. Na platou ispred doma nalaze se klupe, hladnjak i veliki roštilj, tako da se u toku ljeta poslije povratka sa tura, vrijeme provodi uglavnom vani.

Slika br.4: Planinarski dom Šavnici²⁷

ŠAVNICI (940 m) – Ovaj planinarski dom je omiljeno mjesto sarajevskih izletnika, a izgrađen je 1951. godine. Nakon požara 1999. godine, adaptiran je objekat sa deset ležaja, dnevnom sobom i kuhinjom, na mjestu pomoćne zgrade. Ovaj dom je opskrbljen tekućom vodom i strujom, kao i hranom, tako da može zadovoljiti sve potrebe izletnika.

Dom je otvoren vikendom, ali i po potrebi otvara se uz najavu i drugim danima. Do doma se može doći pješice od željezničke i autobuske stanice u Pazariću (oko 1 sat hoda), ili

²⁶ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html> , posjeta 08.02.2012. godine

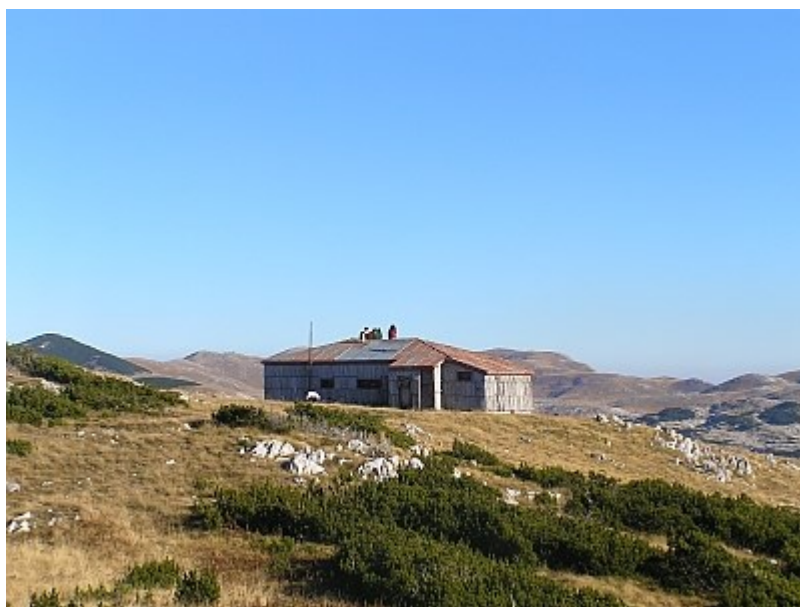
²⁷ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html> , posjeta 08.02.2012. godine

automobilom do sela Ljubovčići, pa pješice do doma (20 min). Dom "ŠAVNICI" je polazna tačka za obilazak Bjelašnice i ostalih domova.

Slika br.5: Planinarski dom Sitnik²⁸

SITNIK (1765 m)- Ovaj planinarski dom je sagrađen 1949. godine. Za razliku od ostalih, nema stalnog domara tako da se otvara samo po potrebi i dogovoru sa ovlaštenim licima u društvu. Smješten je na planinskom pašnjaku, na putu od Stanara prema Opservatoriji. Zbog velike nadmorske visine, zimi je teže dostupan od ostalih domova. Zbog toga što nema stalnog domara, preporučuje se malo iskusnijim planinarima i onima koji vole mir i tišinu.

Slika br. 6: Planinarska kuća Hranisava²⁹

HRANISAVA (1960 m) - Pogled koji se pruža sa Hranisave, jednog od Bjelašničkih vrhova, više je nego dovoljna nagrada za 4.30 h hoda od Pazarića ili 1.30 h probijanja kroz kleku od Stanara. Ova planinarska kuća na 1965 m nadmorske visine nije nažalost obnavljana od 1950. godine, tako da nije pogodna za spavanje.

²⁸ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/sitnik.htm> , posjeta 08.02.2012. godine

²⁹ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html> , posjeta 08.02.2012. godine

I ova planinarska kuća, kao i planinarski dom Sitnik, otvara se po potrebi. Zbog guste kleke koja je obrasla stazu i slabe markacije, uprava planinarskog društva Bjelašnica posjetu ovoj planinarskoj kući, ne preporučuje manje iskusnim planinarima ili onima koji prvi put dolaze na Bjelašnicu da sami krenu ka Hranisavi bez vodiča.

HRASNIČKI STAN – Prije 57 godina na Igmanu je na planinskom pašnjaku podignut Hrasnički stan na visini od 1315 m. Još od tog doba ovaj dom predstavlja omiljeno porodično i planinarsko izletište. Do Hrasničkog stana može se doći automobilom od Malog polja na Igmanu (8km), dvosatnim pješaćenjem od Hrasnice ili 45-minutnim hodom od Velikog polja. Višednevni i prijatan boravak u kući omogućavaju udobni kreveti, voda i struja.

Slika br. 7: Planinarski dom Hrasnički stan³⁰

JAVORNIK - Javornik je planinarska kuća izgrađena prije 57 godina, takođe na Igmanu i to na 1498 m nadmorske visine. Zbog dotrajalosti je srušena u drugoj polovini devedesetih, te se na istom mjestu izgradila nova sa 20 kreveta, kuhinjom i dnevnom sobom. Velika sala koja gleda na tri strane svijeta smatra se idealnom za druženja i večeri uz gitaru, kao i proslave Nove godine. Javornik se nalazi na planinarskom putu Igman - Bjelašnica i udaljen je od Stanara 2 sata hoda, od Velikog polja 1 sat, te od Hrasničkog stana 2 sata.

³⁰ INTERNET IZVOR - <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html> , posjeta 08.02.2012. godine

3.3.2. Planinarsko društvo Željezničar

U Sarajevu je poslije Drugog svjetskog rata osnovano Fiskulturno društvo “Željezničar”, a u okviru njega osnovana je i Planinarska sekcija. Planinarska sekcija je preuzela brigu o planinarskom domu ispod vrha Trebevića, te je ovaj dom preimenovan u planinarski dom “Vaso Miskin Crni”. Radnici Glavne željezničke radione iz Sarajeva su uglavnom bili u ovoj sekciji. 1949. godine je pokrenuta inicijativa, od strane planinara Glavne željezničke radione, da se poduzimu aktivnosti kojima bi se planinarska sekcija izdvojila iz Fiskulturnog društva i postala zasebna organizacija.

Slika br. 8 : Logo Planinarskog društva Željezničar³¹

Osnivačka Skupština je održana 11. aprila 1950. godine, kojom je predsjedavao Jakov Trifković. Od ove Skupštine je počelo da djeluje Planinarsko društvo “Željezničar”, a za prvog predsjednika Društva izabran je Sidro Husein. Brigu o planinarskom domu ispod vrha Trebevića je preuzelo novo osnovano Planinarsko društvo „Željezničar“, a takođe je donešena odluka da se na temeljima nekadašnje planinarske kuće na Romaniji podigne veći i ljepši objekat. Godinu dana kasnije napravljen je i otvoren planinarski dom “Slaviša Vajner Čiča”, koji se nalazio ispod Novakove pećine.

Planinarsko društvo “Željezničar” je bilo i inicijator održavanja sletova planinarskih društava “Željezničar” iz bivše Jugoslavije. Prvi Slet planinara Planinarskih društava “Željezničar” održan je 1961. godine na Romaniji. Nakon ovog prvog, održani su brojni sletovi “Željezničara” širom bivše Jugoslavije. Prije nego se bivša država raspala održan je posljednji slet planinara “Željezničara” 1990. godine na Romaniji. Kroz kompletan period djelovanja Planinarskog

³¹ INTERNET IZVOR - <http://www.pdzjeljeznicar.co.ba/historija> , 12.02.2012. godine

društva “Željezničar” od 1950. do 1990. godine, Društvo je pridavalo veliki značaj organizovanju planinarskih škola za djecu. Kroz ove škole je prošlo na hiljade djece grada Sarajeva. Planinari društva „Željezničar“ osvajali su brojne planinske vrhove, kako u Bosni i Hercegovini i bivšoj Jugoslaviji, tako i širom Evrope. Ovo Društvo je bilo prepoznatljivo po velikom broju aktivnih planinara i alpinista, a na Romaniji svake godine u blizini planinarskog doma ovog Društva organizovane su škole alpinizma. Također članovi Društva bili su uspješni u takmičenjima u planinarskoj orijentaciji, te sada prostorije Društva krase veliki broj pehara.

Raspadom bivše Jugoslavije i agresijom na Bosnu i Hercegovinu u periodu od 1992. do 1995. godine, Planinarsko društvo „Željezničar” izgubilo je skoro cjelokupnu imovinu, jer su oba planinarska doma potpuno uništena, a što je još tragičnije veliki broj članova izgubilo je živote u odbrani Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Važno je istaći da u ovom tragičnom periodu Planinarsko društvo “Željezničar” nije prestajalo sa svojim radom, te je i ovo bio oblik prkosa agresiji na BiH i uništavanju Sarajeva.

Po završetku agresije na Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu, veliki broj članova se ponovo okupio u Planinarskom društvu “Željezničar”. Pošto su oba doma bila uništena donešena je odluka da se pravi novi planinarski dom, ali ovaj put na planini Bjelašnici. Zahvaljujući podršci Armije BIH, koja je donirala jednu malu kućicu, te podršci općine Trnovo, koja je dodjelila lokaciju za izgradnju doma, 2000. godine počela je izgradnja planinarskog doma na Bijelim vodama, na Bjelašnici. Međutim i pored velikih problema u izgradnji ovog objekta, prvenstveno nedostatkom finansijskih sredstava, izgradnja ovog planinarskog doma je završena. Trenutno u njemu svakog vikenda boravi veliki broj planinara kako iz Sarajeva, tako i iz ostalih gradova Bosne i Hercegovine i inostranstva. Zbog svojih velikih doprinosa u razvoju planinarstva, Planinarsko društvo “Željezničar” je primilo brojna priznanja. Jedno od najvrednijih priznanja je to što je 1997. godine od strane Planinarskog saveza BIH, Planinarsko društvo “Željezničar” izabrano za najbolje planinarsko društvo u toj godini.

Također Društvo je nastavilo da organizuje planinarske škole, te je ponovno postalo izvor planinarskih talenata, a članovi i dalje osvajaju trofeje na Državnim takmičenjima u planinarskoj orijentaciji. Isto tako planinari ovog Društva odlaze na brojne susrete planinara širom Bosne i

Hercegovine i Evrope, te ponovo osvajaju brojne planinske vrhove, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Evropi.

„Planinarsko društvo “Željezničar” ponovno organizuje brojne pohode, a najznačajniji su:

1. Memorijalni pohod “Stazama oko opkoljenog Sarajeva”, koji se održava svake godine u znak sjećanja na preko deset hiljada žrtava grada Sarajeva i preko hiljadu dana divljačke opsade grada od strane srpskog agresora, u periodu od 1992. do 1995.godine;
2. Pohod “Pješaćenjem do zdravlja – Svi na Trebević”, koji se održava također svake godine, još od osamdesetih godina prošlog stoljeća i na kojem učestvuje veliki broj planinara;
3. Pohod na vrh Bjelašnice povodom Dana željeznica BIH;
4. Pohod od Babinog dola do Bijelih voda na Bjelašnici, povodom 25. novembra Dana Državnosti Bosne i Hercegovine.“³²

³² INTERNET IZVOR - <http://www.pdzjeljeznicar.co.ba/historija> , posjeta 12.02.2012. godine

IV Zimske Olimpijske igre 1984. godine

Davno je jedan pjesnik rekao : „Visoke planine koje okružuju Sarajevo nadvijaju se nad njim kao sniježni starci.“ Upravo te visoke planine na kojima snijeg boravi od oktobra do maja su bile razlog da se Jugoslavija kandiduje za organizatora 14. –tih Zimskih Olimpijskih igara. 22. oktobra 1977. godine u Lozani na sastanku izvršnog međunarodnog olimpijskog komiteta zvanično se kandidovala i Jugoslavija sa gradom Sarajevom. Pored nje, kandidovali su se i Čehoslovačka, Švedska, Francuska, Švajcarska i Japan. Sarajevo je od početka bilo korak ispred konkurenata. Engleska novinarka Pet Bedford je napisala: „Ukoliko se opredjelite za Sapiro, Japanci će vam ponuditi avion da skoknete do Tokija. Ako se opredijelite za Geteborg, Šveđani će vam omogućiti da vidite fjordove i ledene sante. Ako vaš izbor bude Jugoslavija i Sarajevo, dočekat će vas široka i iskrena srca, toplo, ljudski sa svojim planinama, sniježnim terenima koji su velejepni...“³³

18. maja 1978. godine u 16 sati, objavljeno je da su Sarajevo i Jugoslavija domaćini 14. – tih Zimskih Olimpijskih igara. Konstruktivna i nesvrstana politika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, njena reputacija kao faktor mira i stabilnosti, ljepote grada Sarajeva sa planinama nsvakidašnje ljepote je spoj koji je obećavao sport radi sporta, i okupljanje u ljubavi i prijateljstvu.

Slika br. 19: Ceremonija otvaranja 8. februar 1984. godine na Koševu³⁴

³³ OSLOBOĐENJE – ZOI 84. – *Podsjećanja – Članak „Čudo od pokreta u Sarajevu“* – str. 14, 06.12.2003. godine;

³⁴ INTERNET IZVOR - <http://tetkainternetka.blogger.ba/arhiva/2010/02/07/2423213> , 12.02.2012. godine

Članovi delegacije Sarajeva su obećali da će učiniti sve da olimpijada uspije i da će sagraditi objekte koji će biti na usluzi svim ljudima svijeta. Može se sa sigurnošću reći da je tako i bilo.

4.1. Pripreme za Olimpijadu

Sarajevo je nakon dobivenog angažmana za održavanje 14.-tih Zimskih olimpijskih igara postalo gradilište. Nicali su novi objekti kao što su: Zetra i Skenderija, zatim je izgrađeno naselje za novinare na Dobrinji i naselje za sportiste na Mojmilu, hotel Holiday Inn, te objekti na Igmanu, Bjelašnici, Trebeviću i Jahorini. U Nedžarićima je počela izgradnja budućeg olimpijskog centra. Objekti su bili testirani, korigovano je tamo gdje je trebalo i dovedeni su do granica savršenstva. U prodaju je pušteno 800 hiljada ulaznica. Švajcarska firma HETCO je donirala „sniježne topove“ koji bi u slučaju nedovoljne količine snijega na Jahorini stvarali vještački snijeg radi održavanja takmičenja u alpskim disciplinama. U tom momentu niti jedan sportski centar u svijetu nije bio tako moderno i efikasno opremljen kao sportski centri u Sarajevu.

Od 8.-19. februara 1984. godine, zimska Olimpijada održana je u socijalističkoj zemlji prvi i jedini put. Sa pravom se može reći da je Sarajevo u to doba postao centar svijeta. Pripreme i projektiranje trajalo je do kraja 1979. godine. Slijedeće tri godine su iskorištene za izgradnju i opremanje sportskih borilišta. Svi objekti su završeni do kraja 1982. godine, a predolimpijska takmičenja su pokazala njihovu punu ljepotu i funkcionalnost. Igre su ukupno koštale 124,6 miliona dolara. Postojalo je više od 1.200.000 donatora iz čitave zemlje, zahvaljujući kojima su svi radovi bili završeni godinu prije otvaranja 14.-tih Zimskih Olimpijskih igara, 1983. godine. Donatori su bili vrlo značajna podrška, gdje se iz ovog broja izdvajalo 4.000 kolektivnih i 1,2 miliona pojedinačnih donatora. Bio je to odraz visoke svijesti i spremnosti da se i na taj način doprinese uspješnoj realizaciji ovog projekta. Zimske olimpijske igre su takođe mnogo doprinijele razvoju humanih ciljeva olimpizma.

Organizacijom Olimpijskih igara, Sarajevo je postalo bogatije za brojne sportske objekte kao što su: Koševo, Zetra, Skenderija, bob-staza na Trebeviću, skijaški kompleksi na Jahorini, Igmanu i Bjelašnici. Izgrađeno je više od 26 kilometara staza za alpsko skijanje i 55 km staza za skijaško trčanje. Šest novih žičara i dvije koje su temeljno rekonstruirane, te 11 ski – liftova bili su u stanju da za jedan sat prevezu 18.300 skijaša. Pored 90 i 70-metarske skakonice, izgrađene su i

tri manje. Kombinirana bob i sankaska staza, dužine 1.532 metra, koncipirana je za postizanje vrhunskih rezultata. Sarajevo je dobilo tri dvorane za sportove na ledu i veoma modernu pistu za brzo klizanje. Na području Jahorine, Igmana i Bjelašnice izgrađena je kompletna infrastruktura. Četrdeset pet kilometara savremenih puteva omogućili su pristup planinskim masivima Trebevića, Igmana, Jahorine i Bjelašnice, a izgrađeni su i novi hoteli *Igman, Bistrica, Famos, Smuk* i *Vučko*, dok su hoteli *Jahorina, Šator, Mladost, Babanovac, Crepoljsko, Partizan* i niz planinarskih domova rekonstruirani.

Priprema i održavanje 14. –tih Zimskih Olimpijskih igara ubrzali su takođe i izgradnju RTV Doma i Aerodroma Sarajevo. Cijelim projektom rukovala je posebno formirana organizacija ZOI '84, kojoj su predati na korištenje i upravljanje svi izgrađeni objekti. Radost državi domaćinu, osvojivši prvu zimslu olimpijsku medalju za Jugoslaviju, donio je skijaš Juro Franko.

*Slika br. 20: Skijaš Juro Franko*³⁵

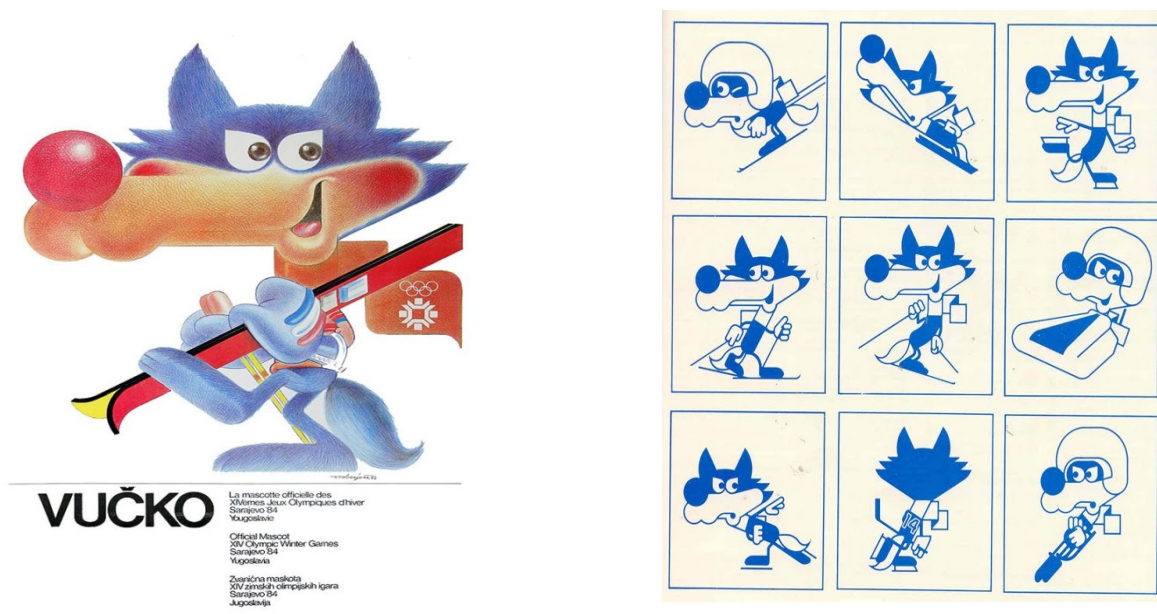
Nažalost u agresiji na Bosnu i Hercegovinu su stradali brojni olimpijski objekti među kojima je i dvorana Zetra, bob staze, skakaonice itd. Ali, to nije ubilo duh olimpizma jer je velikim angažmanom čelnih ljudi olimpijskog komiteta obnovljena Zetra, a u dva navrata je Sarajevo isticalo kandidaturu za domaćina novih Olimpijskih igara.

³⁵ INTERNET IZVOR - <http://www.24sata.info/sport/svijet-sporta/25727-Godisnjica-ZOI--Mehmedic-Behmen-primili-skijaskog-asa-Juru-Franka.html> , 12.02.2012. godine

4.2. Maskota

Bijela olimpijada u Sarajevu je dobila maskotu 30. aprila 1981. godine. To je bio vuk, idejno rješenje autora Jože Trobeca. Vučko je brzo postao poznat širom svijeta. Međutim kada je ovaj slovački strip-crtadž pobijedio na konkursu za izradu maskote mnogi su sumnjičavo vrtjeli glavom, smatrajući da je vuk kao maskota jedne Olimpijade neprikladan, između ostalog zbog toga što je to krvoločna životinja. Ipak, crtežom malog vuka, nazvanog Vučko, svi su bili oduševljeni, jer je izgledao dobroćudno, sa svojim specifičnim šeretskim osmijehom. „Trobec je uradio više varijanti Vučka, a nacrtao ga je i kao skijaša, sankasa, klizača, skakača... Ova simpatična maskota ušla je u skoro sve domove u ovoj zemlji kao simbol jednog nezaboravnog vremena“.³⁶

Nakon 14.-tih Zimskih Olimpijskih igara ispisano je svjedočanstvo Vučku, po kome bi odličnim uspjehom završio školu i stekao zanimanje „vrhunskog organizatora zimskih sportova sa najvećim stepenom stručne spreme“.

Slika br.21: VUČKO – maskota 14.-tih Zimskih Olimpijskih igara³⁷

³⁶ DNEVNI AVAZ – ZOI 1984 -2004, članak „Vučko je dobroćudan“, subota 7. februar/veljača 2004. godine, str. 4;

³⁷ INTERNET IZVOR - <http://flying-fortress.blogspot.com/2011/05/vucko.html> , 12.02.2012. godine

4.3. Otvaranje ZOI '84

Vrijeme nije išlo na ruku organizatorima. Pred početak otvorenja igara u gradu je vladalo proljetno vrijeme. Međutim, ljudi u Sarajevu su bili spokojni i očekivali su novi val padavina. Vjerovali su da će „sniježni topovi“ ostati neupotrebljeni. Njihova previđanja su bila tačna. 29. januara 1984. godine u Olimpiji je upaljena olimpijska baklja za 14.-te Zimske Olimpijske igre u Sarajevu. Olimpijski plamen prije nego što bude upaljen na Koševu je morao proći put dug 5.289 kilometara i zadržati se u 90 većih mjesta. Sarajevo je tih dana bilo centar planete. Na Olimpijskim igrama u Sarajevu sudjelovali su predstavnici iz 49 zemalja svijeta, sa 1.437 sportista (1.142 muških i 295 ženskih), te 1.254 trenera, rukovodilaca. Interes građana Sarajeva i BiH ispoljen je kroz njihovo prisustvo takmičenjima, na kojima je evidentirano 696.000 gledalaca. Samo skijaške skokove na devedesetmetarskoj skakaonici na Igmanu je pratilo oko 90.000 gledalaca. Značaj ZOI-a vidljiv je i po interesu svjetskih medija na njihovo praćenje. Igre je pratilo 7.393 novinara i to: 2.363 iz štampanih i 5.030 iz elektronskih medija, a za besprijeckornu organizaciju angažovano je 10.450 volontera. Posredstvom televizijske mreže, ZOI '84 u Sarajevu je pratilo oko dvije milijarde ljudi širom svijeta. Sarajevske igre su bile jedinstvene po mnogočemu. Ove igre bile su jedinstvene i za Huana Antonia Samarana, koji je nakon 1980. godine preuzeo čelo Međunarodnog olimpijskog komiteta na kojem je ostao sve do 2001. godine. Jure Franko je bio domaći junak sa srebrom u veleslalomu. Marja Liza Hamalainen pokazala se nepobjedivom u skijaškom trčanju. U brzom klizanju Getan Buše i Karin Enke uzeli su po dva najsjanija odličja, dok je biatlonac Ejrik Kvalfos kompletirao zbirku medalja sa po jednim zlatom, srebrom i bronzom.

„Bil Džonson je senzacionalno pobijedio u spustu, braća Fil i Stiv Mer su uzeli zlato i srebro u slalomu, dok su neočekivano dobar učinak Amerikanaca upotpunile Debi Armstrong i Kristin Kuper sa prva dva mjesta u veleslalomu. reprezentacija Rusije sa fenomenalnom petorkom Fetisov-Krutov-Larinov-Makarov-Komutov osvojila je hokejaški turnir pobjedom nad Česima u finalu, dok je ledom Zetre zablistao i britanski plesni par Džejn Torvil-Kristofer Drin sa nikada zaboravljenim Bolerom, koji je dobio sve petice za umjetnički dojam. Bilo je jasno da je rođen

još jedan olimpijski mit.“³⁸ Svake noći su se svečanosti proglašenja pobjednika održavale na platou Skenderije. Mnoge kulturne manifestacije su održavane u Narodnom pozorištu.

4.4. Zatvaranje ZOI '84

Zima 1984. godine je protekla u znaku Sarajeva. Izvandredna organizacija i atmosfera doprinjeli su da Zimske Olimpijske igre u Sarajevu dobiju najvišu ocjenu. Svi su se složili da su ceremonije otvaranja i zatvaranja igara u Sarajevu bile najbolje ceremonije svih vremena sa najviše imaginacije. Postignut je veliki standard kakav nikad nije postignut na Zimskim Olimpijskim igrama. Zato su Sarajevske Olimpijske igre proglašene najbolje organizovanim do tada. Čitav svijet je govorio o fantastičnom otvaranju XIV ZOI u Sarajevu, besprijekornoj organizaciji, o naporu svih naroda, o zajedništvu koje je pokazano, i na državu na koju se ponovo ukazalo kao na primjer dobre i bratske saradnje među republikama i pokrajinama. Nakon zatvaranja prispjelo je mnoštvo pisama, poruka zahvalnosti gradu, zemlji i domaćinu Olimpijskih igara. U jednom od njih se kaže: „Sve je tako lijepo kao najljepši odsanjeni san. Hvala ti što si možda u nekoj besanoj noći tako hrabro i dalekovidno odlučio da kreneš na dug put neizvjesna kraja – da uvedeš Sarajevo u najljepšu Olimpijsku bajku. Hvala ti što si dao ogroman doprinos da naš grad postane oaza mira u svijetu.“³⁹

„Divno je biti Jugosloven“ – tako su govorili svi radnici na privremenom radu u inostranstvu, tako su govorili iseljenici. Posredstvom štampe, radija, a naročito uz pomoć televizijskih prenosa doživjeli su Igre, primali čestitke svojih susjeda i poslodavaca. Bili su beskrajno radosni i ponosni. Na svakom koraku, u svakoj prilici se osjećao duh zajedništva. Ne samo kolektivi nego i pojedinci iz svih gradova Jugoslavije na volonterskoj osnovi su obavljali određene poslove i zadatke u organizaciji Igara. Mladi u radnim brigadama su se trudili da urade što više za svoje vršnjake, za sebe, i za one još mlađe koji tek dolaze. Grad bez granica, grad posebnog ambijenta, grad prijatelja, grad Sarajevo dočekao je svakog gosta kako dolikuje – prema protokolu i prema svom stoljećima poznatom gostoprimstvu. Tokom tih desetak dana svečano je bilo u svakom trenutku, u svakom kutku i na svakom licu. U svaku ulicu stizao je poneki simbol XIV ZOI. Svi

³⁸ DNEVNI AVAZ – ZOI 1984 -2004, članak „*Neraskidiva veza Samarana i Sarajeva*“, subota 7. februar/veljača 2004. godine, str. 3;

³⁹ „Hvala Sarajevo“, izdavač – organizacioni komitet XIV ZOI Jugoslavija, Sarajevo 1984. godine, str. 121;

građani svijeta , bez obzira na nacionalnu, rasnu ili socijalnu pripadnost, tu na Igrama u Sarajevu, željeli su isto: CITIUS-ALTIUS- FORTIUS, tj. brže-bolje-jače. Bilo je gotovo nemoguće pronaći mjesto gdje se tokom svih 24 sata nešto nije dešavalo. Jednostavno, cijeli grad je uvijek bio na nogama. U bilo koje doba, moglo se izaći vani, prošetati, otići u pozorište ili kino. Sarajlije su znale kako ugoditi i domaćinima, a i gostima.

4.5. Znak ZOI-a

Slika br. 22: *Pahuljica*⁴⁰

Iako se na konkursu za izradu znaka 14. zimskih Olimpijskih igara javilo mnogo specijalista dizajnera, posebno formirana komisija odlučila se da prva nagrada pripadne sarajevskom inženjeru Miroslavu Antoniću Roki, koji je tada radio u „Energoinvestu“. Prva varijanta pahuljice je imala špicaste završetke pa je na preporuku komisije Antonić doradio svoje rješenje koje će kasnije obići svijet. Nažalost, Antonić je preminuo vrlo brzo nakon što je bilo usvojeno njegovo konačno rješenje, ne dočekavši da vidi kakav je veliki posao napravio.

Može se s pravom reći da su Zimske Olimpijske igre bile najznačajnija sportska i međunarodna smotra uopće u gradu Sarajevu i Bosni i Hercegovini. I one su pokazale da sport može biti izuzetno značajan oblik prestavljanja, turističke i kulturne prepoznatljivosti, te bitan faktor zbližavanja među ljudima. Masovna sredstva informisanja daju ovoj dimenziji globalni karakter, te su sasvim opravdane inicijative da Sarajevo sam ili uz neki drugi grad u regiji ponovo bude domaćin ovako značajnog međunarodnog sportskog i društvenog događaja.

⁴⁰INTERNET IZVOR - <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/ba-other.html> , 12.02.2012. godine

V Aktuelni trenutak sporta u Sarajevu i BiH na početku XXI stoljeća

Sport u BiH, a posebno u njenom glavnom gradu, ima dugu tradiciju i njegova uloga u životu ove države i grada je veoma značajna i nosi sa sobom i socijalnu i kulturološku dimenziju. Na početku XXI stoljeća se može reći da je olimpizam i entuzijazam mladih za sport puno manji, jer su se nakon rata formirale druge vrijednosti i preokupacije, a sport nije iskorišten kao povoljna mogućnost za pomirenje. Iako država, a ni grad, nemaju dovoljno sredstava da ulažu u vrhunski sport, jer uvijek se predstavljaju i mladi i njihovi treneri i pedagozi u oblasti sporta koji omogućavaju opstanak svih sportaša.

Sanacija stanja u BiH sportu će dugo trajati što je pokazao i primjer Fudbalskog saveza BiH i problemi u vezi s tim. Tim su veći uspjesi fudbalske reprezentacije BiH, košarkaške reprezentacije BiH i ostalih reprezentacija i timova i njihovih velikih uspjeha.

Međutim, ono čime se ne može pohvaliti BiH jeste sve češća pojava huliganstva na tribinama, gdje sve više takmičarski duh i pozitivni rivalitet nisu u prvom planu i s tim u vezi je i specifičnost da se huliganizam u sportu prepliće sa nacionalizmom, tako što sam pojam nasilja dodatno usložnjava i komplikuje. Na sportskim terenima u BiH kada se igraju utakmice unutar lige izuzetno je izražena pojava nacionalne, ali i klupske neterpeljivosti. Veliki je problem što navijačke skupine ne ističu nacionalna obilježja na primjeran način nego to čine na jedan veoma agresivan i nezakonit način. Ispoljavanje takvog ponašanja ugrožava okolinu u kojoj se grupa nalazi u datom momentu tako da to prerasta u problem širokih razmjera. Huliganstvo je u najvećoj mjeri vezano za ponašanje „navijačkih“ huliganskih skupina koje prate određene sportske klubove najčešće fudbalske i košarkaške, iako je i na drugim sportskim događajima zabilježeno huligansko ponašanje. Budući da se sa visokim stupnjem sigurnosti može reći da u BiH ne postoji skupina navijača nekog sportskog kluba, a da nije povezana sa huliganstvom i samim tim nije prikladno ih tretirati kao navijače već huligane. Huligansko ponašanje ogleda se u vrijeđanju po raznim diskriminacijskim osnovama pojedinaca ili skupina ljudi. U BiH je poznato da na utakmicama visokog rizika često je zastupljeno vrijeđanje na nacionalnoj osnovi što ustvari dovodi do kršenja osnovnih ljudskih prava na slobodu. Meni od većih problema huliganskog ponašanja su i fizički napadi sa nanošenjem lakših ili težih tjelesnih povreda. To predstavlja izniman problem zbog teškoće kontrole na takvo ponašanje i nemogućnosti njegovog suzbijanja u potpunosti. Uništavanje javne i privatne imovine je veoma čest slučaj huliganskog

ponašanja na sportskim terenima bilo otvorenog ili zatvorenog tipa. Kada su velike kontrole na ulazima, navijači nemaju drugih predmeta osim stolica na stadionu, te im mogu poslužiti za nanošenje štete protivničkim igračima i navijačima. Tu također spadaju i razbijanje javnih objekata prije i poslije utakmice. Također treba navesti da pljačkanje raznih objekata od strane gostujućih navijača nije rijetka pojava, pogotovo u manjim gradovima. Remećenje javnog reda i mira je veoma karakteristično za navijačke skupine. Glasno navijanje i bodrenje je veoma prepoznatljivo i kroz tabor pjesama, ali i naziva skupina. Ugrožavanje opšte sigurnosti ogleda se u korištenju pirotehničkih sredstava kao što su baklje i petarde. Na stadionima su većinom zastupljena pirotehnička sredstva, što postaje učestali ritual navijanja navijačkih skupina. Pirotehnička sredstva mogu nanjeti i ozbiljne i trajne tjelesne ozljede kako pojedincu tako i grupi ljudi i samim tim su veoma opasna.

Zloupotreba korištenja zabranjenih sredstava kao što su javna konzumacija alkohola i agresivno ispoljavanje spram protivničkih navijača i igrača. Psihološka istraživanja su dokazala da alkoholna pića čine većinu sportskih događaja veoma rizičnim. Huligani često ne uviđaju da svojim ponašanjem ometaju i ugrožavaju sportske događaje. A to je još jedan razlog zašto bi se ovakvo ponašanje trebalo preventivno sprečavati ili ako je zatupljeno- reducirati na najmanju moguću mjeru.

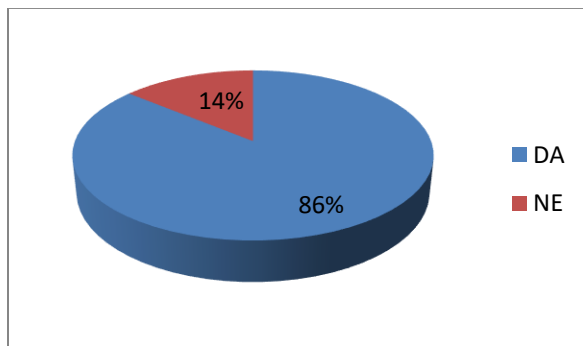
Pored svih tih negativnosti koje su česte, jednako je zastupljen i sve veći broj mladih talenata koji odlaze i grade karijere u velikim poznatim timovima širom Evrope. Jedan od njih je i Edin Džeko koji je prvobitno bio igrač sarajevskog NK „Željezničara“, a onda prešao u FC„Wolfsburg“ gdje je bio jedan od najuspješnijih igrača njemačke lige, te je ostvario najveći mogući transfer u historiji BiH sporta prilikom prelaska u FC „Manchester City“ u jednoj od najvećih liga na svijetu u Engleskoj. U vezi s tim, ne mogu a da se ne spomenu i drugi igrači, poput Spahića, Ibiševića, Baljića i drugih.

U košarci ima više trenera i košarkaša koji su ostvarili velike rezultate, a svakako je najpoznatiji trener Mirze Teletovića koji je prvi igrač iz BiH koji je zaigrao u NBA američkoj profesionalnoj košarci. To dokazuje jednu od pretpostavki ovog rada da u društvenim uspjesima mnogo mladi ljudi iz BiH mogu da razviju svoje talente, a nema nikakve sumnje da se BiH od ranije dokazala kao značajan rasadnik talenata i u sportu, ali i kulturi uopće.

VI REZULTATI ANKETE I ZAKLJUČAK

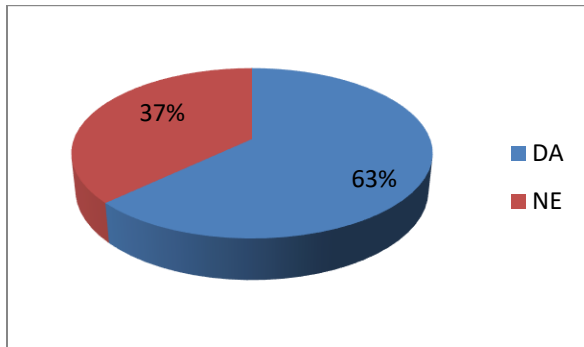
Za potrebe ovog istraživanja provedena je anketa na području grada Sarajeva u mjesecu decembru 2010.godine. Ispitano je 100 ispitanika, dobi od 10 do 30 godina starosti, odnosno to su bili učenici osnovne, srednje škole i studenti fakulteta u Sarajevu odabrani metodom slučajnog uzorka. U ovom radu donosimo odgovore na najinteresantnija pitanja koja su postavljena u anketi.

1. Na pitanje „Da li je razvoj sporta u Kantonu Sarajevu u neposrednoj vezi sa ukupnim razvojem i urbanizacijom grada Sarajeva i njegove okoline i predstavlja značajan faktor prezentacije samog grada, pa i države Bosne i Hercegovine“ dobiveni su sljedeći rezultati:

Iz podataka je vidljivo da čak 86% ispitanika smatra da je razvoj sporta u Kantonu Sarajevu u neposrednoj vezi sa ukupnim razvojem i urbanizacijom grada Sarajeva i njegove okoline i predstavlja značajan faktor prezentacije samog grada, pa i države Bosne i Hercegovine, a 14% ispitanika se ne slaže sa tim stavom.

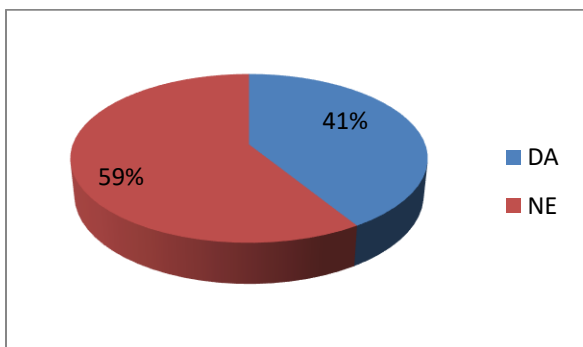
2. Na pitanje „Da li se bavite sportom?“ dobiveni su sljedeći rezultati:

Navedeni podaci iz ovog istraživanja pokazuju da se 63% ispitanika bavi sportom, dok se 37% ispitanika ne bavi. Ovom rezultatu većinom su doprinijeli učenici osnovne, a zatim i srednje škole dok je odziv na fakultetima znatno niži. Također se smatra da bi rezultat bio znatno gori ukoliko bi se pomjerala starosna granica ispitanika, obzirom da je to povezano sa smanjenjem učešća obavezne fizičke kulture na fakultetima.

2.1. Anketirano je 34 studenta tj. starosne dobi od 20-30 godina. Zbog karakterističnih rezultata ove populacije izdvajam ovaj segment istraživanja.

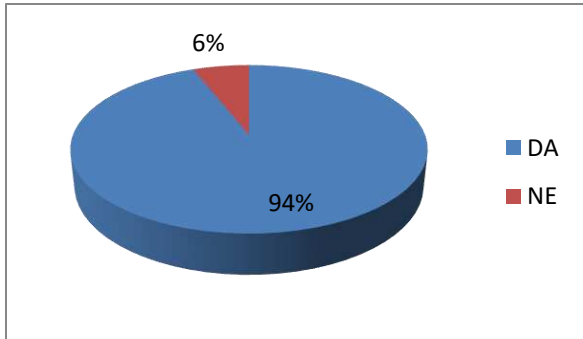
Na pitanje „Da li se bavite sportom?“ dobiveni su sljedeći rezultati:

Podaci iz istraživanja pokazuju da od 34 anketirana studenta 14 se izjasnilo da se bavi sportom odnosno 41% , a 20 studenata se ne bavi sportom odnosno 59%.

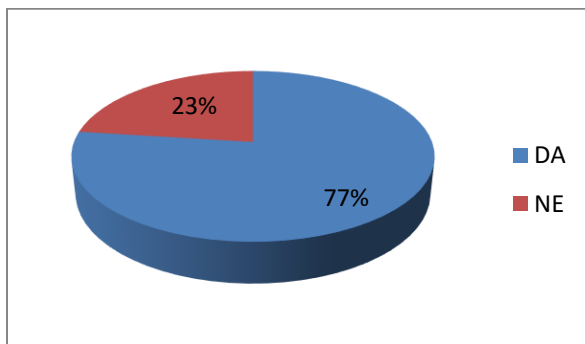
Ovo nam pokazuje da se veći dio populacije mladih ne bavi sportom, odnosno da ondje gdje nema obaveznog fizičkog odgoja dolazi do opadanja procenta i onih koji se bave sportom (za razliku od učenika osnovnih i srednjih škola).

3. Na pitanje „Da li mislite da je tjelesni odgoj potrebno uvesti u redovne nastavne aktivnosti mnogo više nego što je to sada prisutno kako bi se spriječile izražene pojave deformacija u razvoju mladih kojima je tjelesni odgoj najčešće i osnovni vid fizičkih aktivnosti“ dobiveni su sljedeći rezultati:

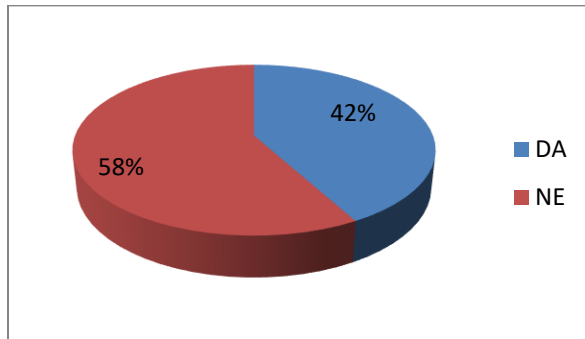
Ovdje je vidljivo da čak 94% ispitanika smatra da je potrebno tjelesni odgoj uvesti mnogo više, a samo 6% ispitanika se ne slaže sa ovim stavom.

4. Na pitanje „Smatrate li da je fizički i psihički razvoj kod mlade generacije u neposrednoj vezi sa bavljenjem sportom i fizičkim aktivnostima“ dobiveni su sljedeći rezultati:

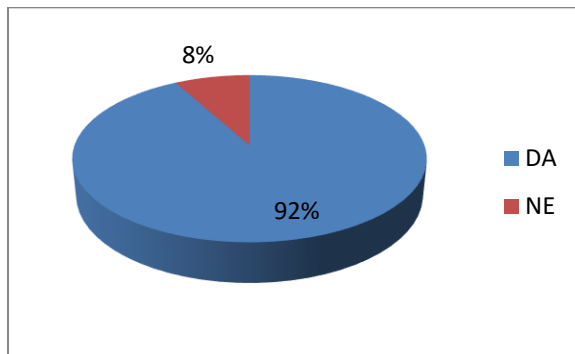
Iz ovih rezultata je vodljivo pokazuju da 77% ispitanika smatra da je fizički i psihički razvoj kod mlade generacije u neposrednoj vezi sa bavljenjem sportom i fizičkim aktivnostima, a 23% ispitanika smatra da za to postoje drugi razlozi.

5. Na pitanje „Da li ste zadovoljni učešćem mladih u sportu“ dobiveni su sljedeći rezultati:

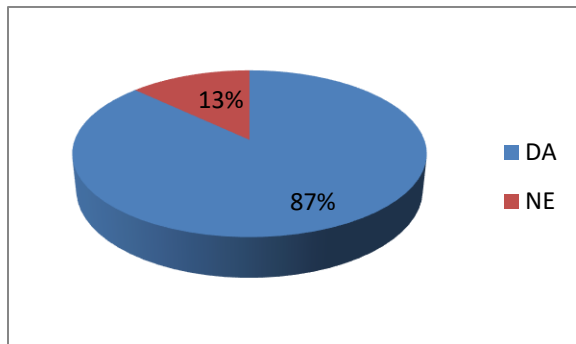
Odgovori na ovo pitanje pokazuju da je 42% ispitanika zadovoljno učešćem mladih u sportu dok većina tj. 58% ispitanika nije zadovoljno. Ovaj postotak nezadovoljstva je posebno izražen kod ispitanika starosne dobi 20 godina i više.

6. Na pitanje „Da li mislite da se huliganstvom u sportu ugrožava i ruši sveukupna slika jednog grada pa i države BiH“ dobiveni su sljedeći rezultati:

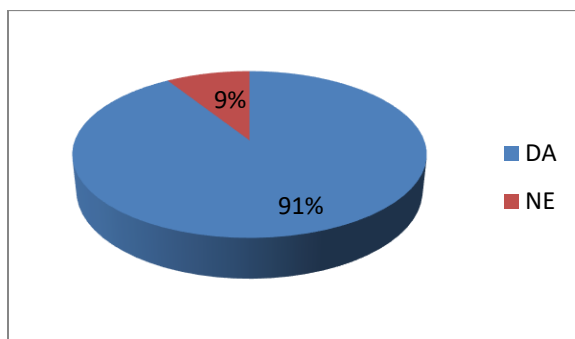
Prethodni rezultati pokazuju da 92% ispitanika misli da se huliganstvom u sportu ugrožava i ruši sveukupna slika jednog grada pa i države BiH, a 8% ispitanika ima suprotno mišljenje. To znači da je kod mlade generacije prisutan pozitivan stav da se huliganstvo i u samom sportu, ali i među navijačima mora sankcionirati i da ne predstavlja pozitivnu odrednicu kod većeg broja mladih.

7. Na pitanje „Da li mislite da nedostatak društvene aktivnosti u planiranju i programiranju, kao i ulaganju u sve oblike sportskih aktivnosti doprinosi razvoju društvenih anomalija, nedostatku korisnog osmišljavanja korištenja slobodnog vremena i nedovoljnom propagiranju zdravog načina života“ dobiveni su sljedeći rezultati:

Odgovori na pitanje pokazuju da 87% ispitanika misle da nedostatak društvene aktivnosti u planiranju i programiranju, kao i ulaganju u sve oblike sportskih aktivnosti doprinosi razvoju društvenih anomalija, nedostatku korisnog osmišljavanja korištenja slobodnog vremena i nedovoljnom propagiranju zdravog načina života, a 13% ispitanika su se suprotno izjasnili.

8. Na pitanje „Smatrate li da Sarajevo predstavlja centar bosanskohercegovačkog sporta“ dobiveni su sljedeći rezultati:

Ovi podaci pokazuju da je mišljenje većine ispitanika, odnosno njih 91%, da Sarajevo nije centar bosanskohercegovačkog sporta. To je vrlo indikativan stav izražen kod najvećeg broja mladih nad kojim se cijelo društvo treba da zamisli, jer pokazuje da glavni grad, bez obzira što je i

najveći grad u Bosni i Hercegovini, ali i najrazvijeniji region države, ni u stvarnom ni u simboličkom smislu ne predstavlja centar sporta države. Sama činjenica da najpopularnija državna reprezentacija (nogometna) svoje utakmice ne igra u Sarajevu kao domaćin govori o jednom širem stanju svijesti i zanemarivanja dimenzije koja svakako nije najvažniji faktor identifikacije, ali jedan od faktora identifikacije sa državom i jeste činjenica da se kroz sportske susrete razvoja pozitivni patriotizam u pravo kroz velike manifestacije sporta u glavnom gradu države.

ZAKLJUČAK

I ovo istraživanje pokazuje da sport ima značajnu i sociološku, a time i opće kulturološku ulogu i dimenziju i da predstavlja značajan faktor razvijanja pozitivnih vrijednosti uključujući tu i masovnije učešće mladih u svim granama sporta, jer u svakom društvu sport i bavljenje fizičkom kulturom najvećeg broja stanovnika određene države donosi i zdravlje najvitalnijeg dijela populacije, te pojavma zbližavanja, komunikacije sa svijetom i razvoja prijateljskih veza u vrijeme kada je sve pa i sport postala značajna karika globalnog društva. Bosna i Hercegovina se može pohvaliti da je kao relativno mala zemlja imala velikih sportskih uspjeha, a njen glavni grad Sarajevo je imalo dugu tradiciju bavljenja i masovnim i vrhunskim sportovima sa velikim međunarodnim uspjesima, te izuzetno uspješnoj organizaciji Zimskih olimpijskih igara u Sarajevo 1984. godine. To je podstaklo izgradnju sportskih objekata, ali je nagli prekid, izazvan agresijom na Bosnu i Hercegovinu, doprinio stagnaciji cijelog života, prekidu razvoja pri čemu su djelatnosti koje su u svim državama „naslonjenje“ na budžete doživjele nazadovanje. U tome svemu je stradao i masovni sport i fizička kultura, prestali su radom broja društva i udruženja, a vrhunski profesionalni sport teško može da prati svjetske trendove i velika ulaganja koja imaju velika svjetska imena i klubovi u nogometu, košarci i svim drugim sportovima koji su najpopularaniji i dalje i na prostoru Bosne i Hercegovine. Slaba kadrovska osnova, gubitak talentovanih sportista u njihovom najmlađem dobu, nedostatak stručnog rada, gubljenje veze škola i sportskih klubova, neriješen status, smanjena ulaganja, stagacija u privredi koja ne vidi interes ulaganja u sport, sve veća profesionalizacija rekreativnih aktivnosti, pa do neriješenog statusa financiranja i održavanja sportskih objekata- sve je to doprinijelo da su značajno umanjeni takmičarski rezultati klubova iz Sarajeva koji se takmiče u ligama na nivou Bosne i Hercegovine, odnosno federalnom ili kantonalnom nivou.

Ponosni na tradiciju koja je iznjedrila nekoliko vrhunskih imena i klubova u prošlosti, klubovi i sportska društva i iz Sarajeva prolaze težak period tranzicije u društvu, sve veće privatizacije svih sfera društva, pa i sporta, ne uspijevajući da zadrže talente, ali i zbog opće situacije nisu u mogućnosti da koncentriraju talente iz Bosne i Hercegovine i regije i tako da postignu bolje rezultate, te da uzmu učešća u međunarodnim takmičenjima koja su atraktivna i za sponzore i publiku. Jedna od osnovnih prednosti Sarajeva kao olimpijskog grada jeste obnova olimpijskih

objekata i razvoj zimskih sportova gdje postoje objektivni potencijali za intenzivniji razvoj zimskog turizma. Nažalost, i u toj oblasti se nije daleko odmaklo jer je devastacija ovih objekata koji su veoma skupi (poput bob staze na Trebeviću) bila izuzetno velika u ratnim razaranjima pri čemu je i zbog podjele po entitetskoj liniji dio objekata na Jahorini ostao u drugo mentitetu. Ponovna kandidatura Sarajeva za organizatora još jednih zimskih olimpijskih igara nije prihvaćena, ali sigurno je da to treba biti zadatak i u narednom periodu.

Bosna i Hercegovina teži priključenju i punopravnom članstvu u Evropskoj Uniji. I u oblasti sporta je nužno da se reformišu sve institucije jer je politika Evropske Unije i u oblasti sporta veoma restiktivna i traži poštivanje standarda. Prvo je Vijeće Evrope osnovalo za razvoj sporta i Fond za sport. „Njegovo interesovanje je bilo okrenuto političkoj, ekonomskoj, kulturnoj, obrazovnoj i humanoj dimenziji sporta, ali na deklarativnom nivou. Komercijalizacija sporta u Evropi, od vrhunskog do rekreativnog, dovodi do donošenja Povelje evropskog sporta i Kodeksa sportske etike (1992., 2001.). Aktuelne teme postaju sportska prava, sportsko tržište, sportski (ne)moral, bezbednost na stadionima, doping i slično. Od 1996. godine Komitet za razvoj sporta Vijeća Evrope počinje da se bavi novim elementima sporta: zakonodavstvom, finansiranjem, edukacijom kadrova, informisanjem i angažovanjem starijih i žena... Sport doprinosi razvoju fizičkog i mentalnog zdravlja, samorealizaciji ljudi, vaspitanju, kulturnoj koheziji ljudske zajednice i afirmaciji nacionalne samosvijesti. Zbog svoje zbog masovnosti sport je privlačan i ekonomskom sektoru društva (sponzorima).“ (Đukić i ostali, 2012: 414-415). U savremenom svijetu sport se može tretirati kao sastavni dio svih društvenih oblasti života. Zato se Evropska uNija bavi svi maspektima sporta, pri čemu zemlje koje žele prijem u Evropsku Uniju moraju da primjene standarde koji će sport depolitizirati i učiniti ga otvorenim, te značajnim faktorom povezivanja među narodima.

I ovo istraživanje je pokazalo da je stanje sporta u Bosni i Hercegovini, pa time i u Sarajevu takvo da pokazuje visok stepen izraženog talenta za većinu sportova, ali je zbog nedostatka jasne strategije učešća sporta u izgradnji ličnosti i socijalizaciji, to prepušteno samoorganizovanju pojedinaca i klubova, te prepušteno brizi zaljubljenika, ali i to otvara mogućnosti za razvoj kriminalnih radnji u sportu i oko sporta. S druge strane odsustvo pravnih propisa, nedostatak strategije razvoja sporta i u državi, pa time i na nivou grada Sarajeva, nedostatak kvalitetne sportske infrastrukture (objekti, kadrovi, finansijska sredstva i slično)proizvodi gledanje na sport više kao na zabavu masa, a ne na resurs zdravlja i vitalnosti

odnosno potencijalni reusr u turističkom predstavljanju i glavnog grada i države Bosne i Hercegovine. Ne postoji društvena zabrinutost za stanje sporta i fizičke kulture, što može proizvesti i već proizvodi i brojne negativne pojave (nedostatak organiziranog pristupa korištenja slobodnog vremena kod mladih na koristan i zdrav način, pojačana pretilnost cijele populacije stanovništva, sve izraženije pojave bolesti srca, kao i karcinoma u svim generacijama, nedostatak vitalnosti, ali i izražene destruktivnosti i agresije, te pojava denkvencije i kriminala. Neredi na stadionima su redovna pojava, baš kao što je jasno da to nije praćeno i pojačanim zanimanjem za sportske susrte, nego je izduvni ventil za razne frustracije i animozitete uključujući tu i nacionalnu obojenost ovih nereda u kojima stradaju mladi ljudi i proizvode se brojne štetne posljedice.

Uprkos tome što je došlo do određenih procesa stagnacije, pa i nazadovanja u odnosu na prijeratno stanje, može se s pravom reći na osnovu ovih istraživanja da je sport i dalje značajan faktor predstavljanja i Sarajeva i države Bosne i Hercegovine u cjelini. Na ovaj način je potvrđena generalna hipoteza, ali i razrađujuće hipoteze. Pfravi iskorak tek treba očekivati, a u cijelom regionu i dalje odjekuju riječi predsjednika svjetskog Olimpijskog komiteta i velikog prijatelja Bosne i Hercegovine i Sarajeva Huan Antionija Samarana da su Olimijske igre organizirane u Sarajevu bile jedne od najbolje organiziranih igara. To pokazuje da postoji i spremnost i ljudski potencijal da se to desi opet i da i te igre u bliskoj budućnosti reafirmiraju i na pravo mjesto postave i Sarajevo kao veliki regionalni cenatar i za razvoj sporta i sportskih susreta na najvišem nivou.

LITERATURA

1. Alić-Partić M.(2005), *Teorija sporta*, Tuzla: OFF SET
2. Berković L.(1986), *Teorijske osnove fizičke kulture*, Novi Sad: Fakultet za fizičku kulturu
3. Bodin D., Robene L., Heas S.(2007), *Sport i nasilje u Europi*, Zagreb: Knjiga trgovina d.o.o.
4. Đurđević N., Jorga V.(2003), *Sport i zdravlje*, Zagreb: Uprava za sport
5. Đukić ., Rončević D. i Crnišanin A. (2012), Pravo i sport u Evropskoj uniji, *Socioeconomica –Vol. 1, N° 2*, str. 403 – 416.
6. Gidens, E.(2001), *Sociologija*, Beograd: Ekonomski fakultet Beograd
7. Haralambos M., Holborn M.(2002), *Sociologija – Teme i perspektive*, Zagreb: Golden marketing
8. Haviland W.(2004), *Kulturna antropologija*, Zagreb: Slap
9. Huizinga J.(1992), *Homo ludens: o podrijetlu kulture u igri*, Zagreb: Naprijed
10. Koković D.(2000), *Sociologija sporta*, Beograd: Sportska akademija Beograd
11. Kozarčanin A.(2005), *Kineziološka sociologija*, Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja
12. Lombardo P.M.(2012), *On the Evolution of Sport*, UK: Evolutionary Psychology
13. Malacko J., Rađo I.(2004), *Tehnologija sporta i sportskog treninga*, Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja
14. Miljanović M., Stojak R.(1989), *Statističke metode primjenjene u antropologiji i fizičkoj kulturi*, Beograd: Naučna knjiga
15. Najšteter,Đ.(1997), *Kineziološka didaktika*, Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine
16. Smajić M., Turković S.(2001), *Opšta teorija sporta*, Sarajevo: Fakultet za fizičku kulturu
17. Stakić Đ.(1996), *Sociologija fizičke kulture*, Beograd:Univerzitet u Beogradu
18. Stojak R.(1990), *Uvod u metodologiju istraživanja i mjerenja u sportu*, Sarajevo: Fakultet za fizičku kulturu u Sarajevu

19. Šiljak V.(2007), Istorija sporta, Beograd: Fakultet za menadžment u sportu Univerziteta "Baća Karić"
20. Šošće H.(2004), *Teorije sporta*, Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja
21. Temkov K.(2009), Dvije osnovne značajke sporta, Zagreb
22. Vrcan S.(1990), *Sport i nasilje danas u nas i druge studije iz sociologije sporta*, Zagreb: Biblioteka Naprijed
23. Vučijak E., Pašić M.(2008), Vodič za brdski biciklizam u Bosni i Hercegovini, Turistička zajednica Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo: Design i DTP Sezam

ENCIKLOPEDIJE I OPĆA DOKUMENTA

1. Enciklopedija leksikografskog zavoda(1969), Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod
2. Enciklopedija fizičke kulture(1975), Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod
3. SOFK grada Sarajeva, Izvještaj o radu SOFK grada Sarajeva za 1989. godinu, Sarajevo, maja 1989. god.
4. Sportski savez grada Sarajeva, Izvještaj o rezultatima sportske djelatnosti 1994. godine, Sarajevo, januar 1995. god.
5. Sportski savez grada Sarajeva, Izvještaj o radu za 1996. i 1997. godinu, Sarajevo, aprila 1997. god.
6. Sportski savez grada Sarajeva, Analiza stanja u oblasti sporta u gradu Sarajevu, stanje na dan 01.08.1993. godine, Sarajevo, septembar 1993. god.
7. Sportski savez grada Sarajeva, Analiza stanja u oblasti fizičke kulture, Sarajevo, augusta 1995. god.
8. Društveno okruženje i nasilje u sportu, teorijsko-stručni časopis Defendologija broj 10/2001. God.
9. DNEVNI AVAZ – ZOI 1984 -2004, članak „Vučko je dobroćudan“, subota 7. februar/veljača 2004. godine, str. 4
10. DNEVNI AVAZ – ZOI 1984 -2004, članak „Neraskidiva veza Samarana i Sarajeva“, subota 7. februar/veljača 2004. godine, str. 3

11. OSLOBODENJE – ZOI 84. – *Podsjećanja – Članak „Čudo od pokreta u Sarajevu“*
autor Pet Betford, 14, 06.12.2003. god.
12. „Hvala Sarajevo“, izdavač – organizacioni komitet XIV ZOI Jugoslavija, Sarajevo 1984.
godine, str. 121

INTERNET IZVORI

1. <http://bs.wikipedia.org/wiki/Kultura>, posjeta 08.02. 2012. god.
2. http://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_%C5%A1port_u_Bosni_i_Hercegovini, posjeta 04.02.2012. god.
3. <http://www.usdbosna.org/istorija.php>, posjeta 08.02.2012. god.
4. <http://www.pdbjelasnica.ba/>, posjeta 08.02.2012. god.
5. <http://www.pdbjelasnica.ba/onama.html>, posjeta 08.02.2012. god.
6. <http://www.pdbjelasnica.ba/sitnik.htm>, posjeta 08.02.2012. god.
7. <http://www.pdzjeljeznicar.co.ba/historija>, posjeta 12.02.2012. god.
8. <http://tetkainternetka.blogspot.ba/arhiva/2010/02/07/2423213>, posjeta 12.02.2012. god.
9. <http://www.24sata.info/sport/svijet-sporta/25727-Godisnjica-ZOI--Mehmedic-Behmen> - primili-skijaskog-asa-Juru-Franka.html, posjeta 12.02.2012. god.
10. <http://flying-fortress.blogspot.com/2011/05/vucko.html>, posjeta 12.02.2012. god.
11. <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/ba-other.html>, posjeta 12.02.2012. god.
12. http://bs.wikipedia.org/wiki/Nogomet_u_Bosni_i_Hercegovini, posjeta 13.02.2012. god.
13. <http://sportblogger.com/video/fk-sarajevo.php>, posjeta 14.02.2012. god.
14. <http://www.fksinfo.com/historija.htm>, posjeta 13.02.2012. god.
15. <http://www.fksinfo.com/stadion.htm>, posjeta 13.02.2012. god.
16. <http://www.fksinfo.com/legende.php#Hase>, posjeta 13.02.2012. god.
17. <http://www.bosanskinovi-urije.com/sport/62-sport/821-fk-zeljeznicar-sampion-bosne-i-hercegovine.html>, posjeta 14.02.2012. god.
18. http://bs.wikipedia.org/wiki/FK_%22%C5%BDeljezni%C4%8Dar%22, posjeta 14.02.2012. god.
19. http://www.kkbosna.com/o_klubu.html, posjeta 10.03.2012. god.
20. <http://www.rekreacija.ba/index.php/portal/klub/klizacko-koturaljski-klub-bosna>, posjeta , 10.03.2012. god.

21. http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvo_i_sport.html, posjeta 14.08.2012.god.
22. http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvo_i_sport.html, posjeta 10.09.2012. god.
23. http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustveni_sistem_i_sport_II.html, posjeta 14.08.2012.god.
24. http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvena_struktura_sporta.html, posjeta 14.08.2012.god.
25. http://www.savremenisport.com/Osnove_Drustvena_struktura_sporta.html, posjeta 14.08.2012.god.
26. <http://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CEMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fpublic.mzos.hr%2Ffgs.axd%3Fid%3D16892&ei=dww2UP3zOdHUsgarw4CgCg&usg=AFQjCNFqxFFfCHI1s1BJtjP0K3DG7MLzMw>, posjeta 23.08.2012.god.

PRILOG: - ANKETA

Anketu sprovodi student Fakulteta političkih nauka, Master studija, odsjeka sociologija, na temu: Sociološko-kulturološka uloga i značaj sporta u razvoju Sarajeva.

Cilj ovog istraživanja je doći do podataka i mišljenja ispitanika dobi od 10 do 30 godina tj. učenici osnovne, srednje škole i studenti fakulteta u Sarajevu.

Molim vas da odgovarate iskreno jer ovakav vid prikupljanja podataka će mi pomoći u daljem razvoju moje master teze.

1. Da li je razvoj sporta u Kantonu Sarajevu je u neposrednoj vezi sa ukupnim razvojem i urbanizacijom grada Sarajeva i njegove okoline i predstavlja značajan faktor prezentacije samog grada, pa i države Bosne i Hercegovine.
 - a) DA
 - b) NE

2. Da li se bavite sportom?
 - a) DA
 - b) NE

3. Da li mislite da je tjelesni odgoj potrebno uvesti u redovne nastavne aktivnosti mnogo više nego što je to izraženo kako bi se spriječile izražene pojave deformacija u razvoju mladih kojima je tjelesni odgoj najčešće i osnovni vid fizičkih aktivnosti.
 - a) DA
 - b) NE

4. Smatrate li da je fizički i psihički razvoj kod mlade generacije u neposrednoj vezi sa bavljenjem sportom i fizičkim aktivnostima.
 - a) DA
 - b) NE

5. Da li ste zadovoljni učešćem mladih u sportu?
- a) DA
 - b) NE
6. Da li mislite da se huliganstvom u sportu ugrožava i ruši sveukupna slika jednog grada pa i države BiH.
- a) DA
 - b) NE
7. Da li mislite da nedostatak društvene aktivnosti u planiranju i programiranju, kao i ulaganju u sve oblike sportskih aktivnosti doprinosi razvoju društvenih anomalija, nedostatku korisnog osmišljavanja korištenja slobodnog vremena i nedovoljnom propagiranju zdravog načina života.
- a) DA
 - b) NE
8. Smatrate li da Sarajevo predstavlja centar bosanskohercegovačkog sporta?
- a) DA
 - b) NE

Hvala!